

25-4-2022

Notat

Danmarks Vilde Naturs idégrundlag forklaret

Urørt skov, Knagerne, Vesterskov ved Silkeborg, foto Rune Engelbreth Larsen

Notatet forklarer begreber anvendt i foreningen Danmarks Vilde Natur's idégrundlag. Tanken er, at notatet skal lette begrebsforståelsen og give os en fælles referenceramme. Det er et letlæseligt dokument for ikke-fagfolk og der er anført let tilgængelige referencer under hver sektion. De enkelte sektioner kan læses selvstændigt som opslag og der er derfor tekstgentagelser flere steder.

For dyberegående faglige referencer henvises til den anerkendte hjemmeside "Viden om Vild Natur" <https://www.videnomvildnatur.dk/>. Siden beskæftiger sig med videnskabelige dokumentation og debat om vild natur og hvordan man bevarer den. Her findes videnskabelige artikler og rapporter med en kort omtale af indhold og konklusion.

Indholdsfortegnelse

1.	Foreningens formål og grundlag	3
2.	Biodiversitet	4
3.	Vild Natur.....	5
4.	Store sammenhængende områder > 1000 ha	6
5.	Naturlige processer	7
6.	Selvforvaltende økosystemer	8
7.	Urørt skov.....	9
8.	Store planteædere	10
9.	Helårsgræsning uden tilskuds fodring.....	11
10.	Hegn er nødvendige.....	12
11.	Vild natur har 1. prioritet.....	13
12.	FNs naturpanel IPBES	14
13.	Biodiversitetskrisen og den 6. masseuddøen.....	15
14.	Den Danske Rødliste	16
15.	Nationalparkerne	17
16.	Naturnationalparkerne	18
17.	IUCN kategori II Nationalparker	19
18.	FN's Biodiversitetskonvention	20
19.	EU's Biodiversitetsstrategi.....	21
20.	Biodiversitetslov.....	22
21.	Naturzone under Planloven.....	23
22.	Private og kommunale arealer	24
23.	EU artikel 17 indberetning – Natura 2000	25
24.	NOVANA – det nationale overvågningsprogram	26
25.	Forvaltning af dyr bag hegn.....	27
26.	Dyrevelfærd og dyrevelfærdslov	28
27.	Offentlighedens adgang	29
28.	Friluftsliv – benyttelse og beskyttelse.....	30
29.	Friluftsliv, risici og ansvar	31
30.	Finanslov 2022 om havmiljø og -natur	32
31.	Havplan - marin fysisk planlægning	33
32.	Marine Naturnationalparker.....	35
33.	Marine Naturnationalparker - IUCN eller UNESCO Biosfære model?	37

1. Foreningens formål og grundlag

§1. Formål

Foreningens formål er at

- understøtte etablering af store, sammenhængende områder med vild natur i Danmark, hvor biodiversitet, naturlige processer og nær-selvforvaltende økosystemer har første prioritet.
- fastholde, at Danmark skal leve op til de internationale målsætninger, herunder at kvaliteten af Naturnationalparkerne højnes, så de opfylder kriterierne for IUCN kategori II parker.
- skabe et netværk, der ud fra relevant forskning og information fremmer offentlighedens viden, nysgerrighed og kendskab til biodiversitetskrisen og dens løsninger. Foreningen er landsdækkende, politisk neutral og økonomisk uafhængig.

§2. Grundlag

FN's naturpanel IPBES vurderer, at forandringerne i naturen de sidste 50 år går hurtigere end nogensinde før i menneskets historie, og at udryddelsesraten nu er omkring 100 gange højere, end den har været de sidste 10 millioner år. For Danmarks vedkommende er 95% af vores naturtyper og 57% af vores arter i dårlig bevaringsstatus.

Med udgangspunkt i den aktuelle politiske dagsorden, vil foreningen bidrage til at sikre den vilde natur gennem information, lovgivning og økonomi. Vi ønsker at italesætte og understøtte ambitiøse tiltag for at bremse biodiversitetsnedgangen i Danmark. Særligt aktuelt for foreningens stiftelse er etableringen af 15 Naturnationalparker.

Vi mener, at etablering af Naturnationalparkerne skal leve op til IUCN kategori II principper for Nationalparker fra start eller indenfor en kortere årrække. Vi mener også, at Danmark skal opfylde sin forpligtelse overfor FN's Biodiversitetskonvention, hvor Danmark skal sikre beskyttelse af 17% af landarealet og 10% af havarealet. Ligeså skal vi opfylde vores forpligtelse overfor EU's Biodiversitetsstrategi, hvor medlemslande inden 2030 skal sikre etablering af 30% beskyttet natur, herunder 10% strengt beskyttet natur, både på land og til havs. Etableringen af Naturnationalparkerne er derfor kun de første spæde skridt og vi vil understøtte, at der fremover tilføres langt flere midler til arealudvidelser og tiltag for vild natur. Vi mener også, at en Naturzone under Planloven er nødvendig for en juridisk sikring af vild natur på land, ligesom vi mener at der skal vedtages en Biodiversitetslov med bindende mål.

I første omgang er kun statslige arealer omfattet af Naturnationalparkloven. Vi ønsker, at også private lodsejere og kommuner får bedre mulighed for at omlægge arealer til naturområder, hvor vild natur på samme måde har første prioritet. Samtidig ønsker vi flere og større statslige Naturnationalparker.

For de marine naturnationalparker skal forvaltningen være økosystembaseret, og lige som på land, skal genopretning af naturlige processer og selvregulerende økosystemer have første prioritet. Hovedtruslerne på biodiversiteten i dag er forstyrrelser af havbunden, fiskeri, eutrofiering og klimændringer. Endvidere skal Danmarks Havplan generelt opfylde EU's direktiv for maritim fysisk planlægning om en bæredygtig og økosystembaseret tilgang.

I Naturnationalparkernes opstartsfasen har den offentlige og politiske debat været præget af misforståelser, falske og konspiratoriske indlæg omkring bl.a. dyrevelfærd, EU Artikel 17-indberetninger om naturtilstanden, Rødlisten og biodiversitetsforskning generelt. Som forening bakker vi fuldt op om forskningsbaseret viden og relevante faglige vurderinger. Vi ved fra forskningen, at helårsgræsning indvirker positivt på biodiversitet og at man sagtens kan sikre gode forhold for dyr under hegn og uden tilskudsfordring.

Vi bakker op om Dyrevelfærdsloven og Naturnationalparkloven og ser ikke konflikter imellem disse to lovgivninger. Især ønsker vi at sætte meget større fokus på de mange positive aspekter af dyrevelfærd for vildtlevende store planteædere i naturlige flokstrukturer.

Vi vil endvidere forholde os til den rekreative brug af vores naturområder, herunder Naturnationalparkerne. Vi vil arbejde for at øge forståelsen for, hvordan besøgende færdes sikkert blandt de store dyr. Jf. IUCNs principper vil vi også arbejde for, at friluftsliv og motionssport ikke forstyrrer eller forringer de naturlige processer og at der foretages løbende monitoring af de menneskelige aktiviteter i Naturnationalparkerne, herunder nødvendig tilpasning af typer og intensitet af aktiviteter, således at naturen reelt har første prioritet.

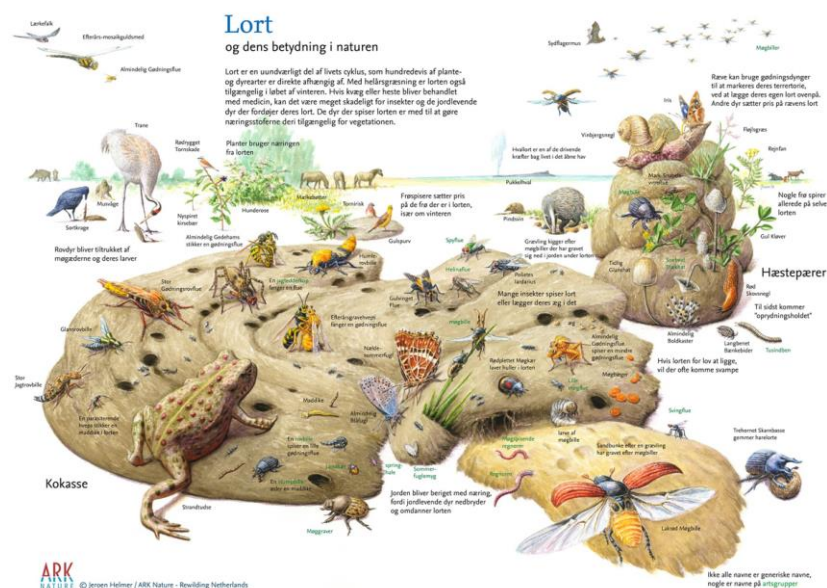
2. Biodiversitet

Biodiversitet betyder mangfoldigheden af liv og levesteder. Det er alt fra de almindelige brændenælder og mælkebøtter i græsplænen til de sjældne hasselmus og sommerfugle og deres levesteder. Biodiversitet er det mylder af liv, som findes overalt på kloden i form af dyr, planter, svampe, bakterier. Dvs. alle levende organismer. Biodiversitet kan beskrives på flere niveauer som fx genetisk diversitet, diversiteten af økosystemer, eller artsdiversitet, som er antallet af arter inden for et område.

FNs biodiversitetskonvention definerer biodiversitet som "Mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske samspil, som organismerne indgår i. Biodiversitet omfatter såvel variationen indenfor og mellem arterne som mangfoldigheden af økosystemer. Med andre ord er biodiversitet alt liv på jorden, herunder dyr, planter, svampe, bakterier og andet levende både på land og i vand." Biodiversitetskonventionen siger, at klodens liv skal beskyttes på tre niveauer: Den genetiske variation, arterne og økosystemerne.

Biodiversitetens er altså mangfoldigheden af økosystemer, arter og gener omkring os. Ud over, at biodiversiteten og livet på jorden har en værdi i sig selv, leverer biodiversiteten de såkaldte økosystemtjenester, såsom rent vand, ilt, byggematerialer, bestøvning, mad, og medicin, som er hele grundlaget for vores økonomi.

Figuren viser som eksempel den artsdiversitet, der er knyttet til store græsseres lort. En diversitet, der er ved at uddø pga. manglende græsning og gødning fra store dyr i vores natur.

Tegner: Jeroen Helmer / ARK Nature – Rewilding Netherlands

Oversættelse: Hans Jørgen Skydt Andersen, De Unge Biodiversitetsambassadører

4-min.-video: "Hvad er biodiversitet": https://www.dr.dk/nyheder/viden/natur/i-aar-kom-biodiversitet-paa-alles-laeber-men-hvad-gaar-det-egentlig-ud-paa?fbclid=IwAR1CPGsX-BuYHiJhye7zYUjf-smL_Obqlvp3pmwZusZPyiIHgJTbVnqWNrc
<https://mst.dk/natur-vand/natur/biodiversitet/hvad-er-biodiversitet/>
<https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/1996/142>
https://snm.ku.dk/english/staffsnm/staff/?pure=files%2F44644554%2FDanmarks_natur_frem_mod_2020.pdf

3. Vild Natur

Danmark er i dag opdyrket og udnyttet overalt. Der er byer, landbrugsdrift, veje og skovdrift overalt, så vild natur er en sjældenhed. Faktisk er kun omkring 1% af Danmarks areal reelt afsat til vild natur. Og det er alt, alt for lidt, hvis også vores børn og børnebørn skal opleve en vild natur. Men hvad er vild natur?

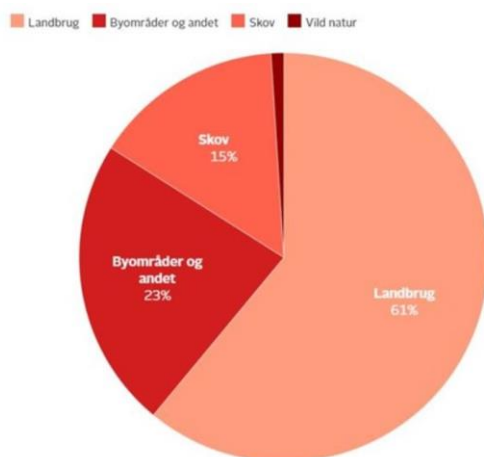
Vild natur får lov at passe sig selv med minimal menneskelig indblanding. Vild natur domineres af frie og naturlige processer og der er god plads, levesteder og føde til en mangfoldighed af svampe, insekter, fugle og pattedyr. Vild natur er uden målstyring eller "open-ended", fremfor traditionel naturpleje, der sigter mod at opnå et bestemt naturmål. Naturen bestemmer selv, hvor den vil hen. Vild natur er til for naturens egen skyld og værdi og ikke for os mennesker. I startfasen kan der være forvaltningsbehov som fx træ-ve-teranisering, lukning af dræn og udsættelse af store planteædere.

I Danmark er vild natur typisk en urørt skov, hvor træerne sår sig selv, bliver gamle og dør uden mennesker blander sig. Skovens skadede, gamle, døende og væltede træer er afgørende for en rig biodiversitet, da disse giver mad og levesteder for et rigt dyre- og planteliv, da de gir mad og levesteder for fx træbukke, spætter, flagermus. De væltede træer skaber lysbrønde og skovlysninger, som eksempelvis de næsten uddøde lysningsafhængige skovsommerfugle er afhængige af. I dag er under 2 procent af Danmarks 600.000 ha skov udlagt til urørt skov. Da halvdelen af Danmarks uddøde og truede arter findes i skovene, er det helt centralt, at arealet med urørt skov øges. Forskerne anbefaler, at et minimum på 75.000 ha skal udlægges til urørt skov for at bremse faldet i biodiversiteten.

Et andet eksempel på vild natur er klitheden. Den er næringsfattig og stærkt påvirket af vind og salt. På trods af de barske vilkår giver klitheden gode betingelser for mange specialiserede dyr og planter, så længe mennesket ikke blander sig.

Vild natur består endvidere af hjemmehørende arter, dvs planter og dyr, der ikke er indført af mennesker fra fjerne egne, men er naturligt forekommende hos os. Eksempler på ikke-hjemmehørende arter er fx de nordamerikanske arter douglasgran og sitkagran. Det er populære tømmertræer i plantager, fordi de danske hjemmehørende arter af "skadedyr" som fx træbukke og svampe, har svært ved at angribe dem. Det er godt for tømmerproduktion, men rigtig dårligt for biodiversiteten, der er yderst fattig i disse plantager.

I Naturnationalparkerne vil træer, som ikke er hjemmehørende, blive fjernet over en årrække, så en artsrig og vild skovnatur kan udvikle sig og dermed fremme biodiversiteten.

Kilde: Naturfonden og Miljøstyrelsen

<https://www.pladstildetvilde.dk/hvad-er-vild-natur/>

<https://danarige.dk/vildskov/>

<https://www.naturzonen.dk/vision-vildere-natur>

4. Store sammenhængende områder > 1000 ha

Naturen mangler plads og sammenhæng. I dag er danske naturområder for små og fragmenterede. Det øger sårbarheden over for påvirkninger, ligesom de enkelte områder ofte vil være for små til at opretholde levedygtige bestande af truede dyr og planter. Der mangler næsten alle steder robuste korridorer, hvori dyr og planter kan sprede sig. Størrelse og sammenhæng mellem naturarealer er afgørende.

Billedet herunder viser et beskyttet Natura 2000 område ved Frederikshavn. Man ser, hvordan området er præget af fragmentering på grund af opdyrkning, tilplantning, randeffekter, næringsstofbelastning og ophørt græsning. Derfor er mange af områdets beskyttede naturtyper i en ugunstig tilstand (gule og orange farver) i modsætning til områder med god tilstand (grønne farver).

Størrelse giver den nødvendige variation i området. Størrelse øger også potentialet for naturlig hydrologi, naturlige forstyrrelser og forbedrer dyrs fødemuligheder og naturlige flokliv. Store naturområder, der i årtier eller århundreder har ligget urørt hen, består af en mosaik af tilgroningsstadier, forstyrrelse og variation i fugtighedsforhold. Det giver god biodiversitet.

Med hensyn til klima, øger store, sammenhængende naturområder dyr og planter chancer for at overleve og forebygger isolering af bestande. Store, sammenhængende naturområderne er mere robuste og sikrer, at dyr og planter kan flytte sig under et ændret klima.

Forskerne anbefaler, at der i Danmark etableres store, sammenhængende naturområder på flere tusinde hektar, og med et minimum på 1000 ha.

Fragmentering af natur. www.ft.dk/samling/2011/almindel/lf/bilag/268/1117399/index.htm, side 41

<https://dce2.au.dk/pub/SR228.pdf>

http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2020/06/Genopretning_ekspertudtalelse_22-Juni-2.pdf

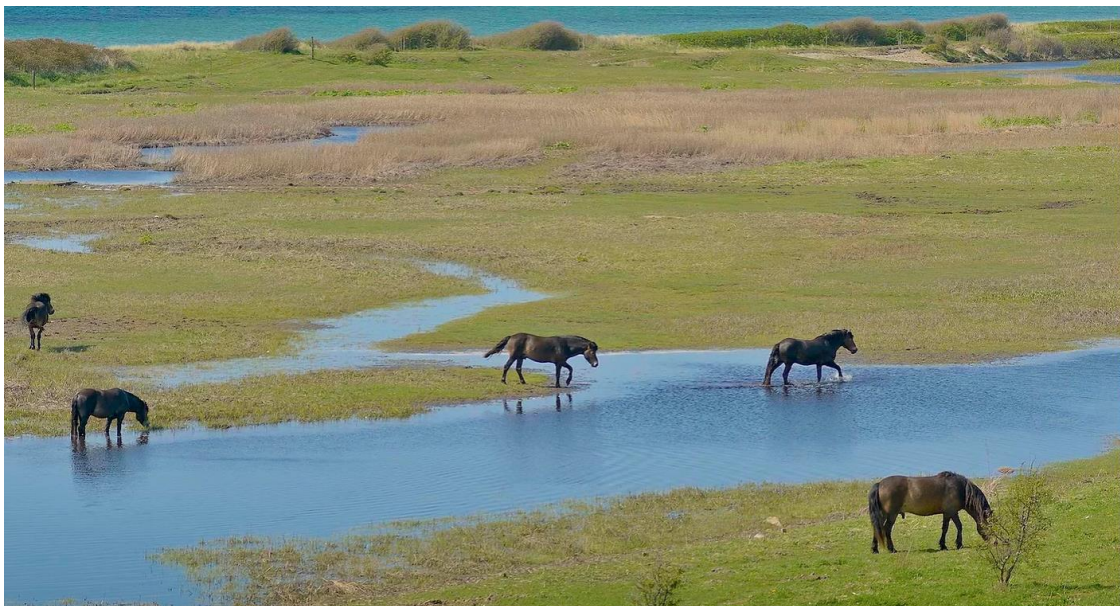
https://snm.ku.dk/english/staffsnm/staff/?pure=files%2F44644554%2FDanmarks_natur_frem_mod_2020.pdf, Side 41

<https://www.naturzonen.dk/vision-vildere-natur>

5. Naturlige processer

Vi mennesker har det med at bestemme over naturen ned i mindste detalje. Vi kystsikrer, dræner skove, tilplanter dem tæt med nyttræ, fælder og fjerner døde træer. Og så har vi tømt landskabet for store græssende dyr. For at øge biodiversiteten anbefaler forskerne følgende nødvendige hovedgreb i naturområderne, for at genskabe de vigtige naturlige processer:

- **Naturlig hydrologi:** Få vandet tilbage i naturen ved at lukke grøfter og drænrør. Det vil genskabe søer og vådområder med skiftede vandstand over året. Med tiden vil det skabe moser.
- **Urørt skov:** Skoven skal forvalte sig selv. Døende/døde træer og dødt ved efterlades i skoven, da det giver levesteder og føde til truede arter af insekter, fugle, flagermus, svampe mm. Væltede træer skaber lysbrønde og skovlysninger, hvor nyopvækst og skovlysningsafhængige arter som fx skovlevende sommerfugle kan trives.
- **Store planteædere:** De store planteædere har uden menneskers indblanding udviklet sig i og med naturen over millioner af år. De fleste er siden udryddet, fortrængt eller forædlet som husdyr. Resultatet af den manglende græsning er tilgroning, som har kvalt lysafhængige arter. Store dyrs græsning, forstyrrelser af jordbunden, spredning af frø via møg og deres omsætning af organisk materiale er derfor en nøglefaktor i genopretning af biodiversitet og økosystemer. De store planteædere kaldes også nøglearter.

Græsning er en naturlig proces, der skaber lys, variation og forstyrrelser. Foto: Rune Engelbreth Larsen

http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2020/06/Genopretning_ekspertudtalelse_22-Juni-2.pdf

<https://dce2.au.dk/pub/SR228.pdf>

<https://naturstyrelsen.dk/media/288454/notat-fra-moede-261120-med-den-nationale-videnskabelige-gruppe-vedr-nnp.pdf>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/i-aarevis-har-forskere-understreget-behov-for-mere-graesning?fbclid=IwAR2sAxhFpyoorOay6AxCN-0H9ciS2SwoETfe7d-WGrMI-vyNBkdfOcc5bwY>

<https://www.naturzonen.dk/vision-vildere-natur>

6. Selvforvaltende økosystemer

Ved selvforvaltende eller selvberende økosystemer forstår man meget store naturområder på over 1000 ha. hvor de naturlige processer er sluppet fri (dvs. store, sammenhængende arealer, naturlig hydrologi, urørt skov, helårsgræsning vha. store pattedyr). Sådanne områder vil bestå af en varieret mosaiknatur med både lysåben natur og skovnatur. Områderne vil være tæt på selvforvaltende og der er kun minimalt behov for aktiv forvaltning for at bevare biodiversiteten.

Planteæderne i selvforvaltende økosystemer udvikler et naturligt græsningstryk, der er baseret på tilgængelig fødemængde og årstidsvariationer. Der anvendes normalt reproducerende bestande af hjemmehørende arter af kvæg, heste, bison, elg, kronstyr, dådyr, vildsvin og bæver. Får og ged er ikke oprindeligt hjemmehørende i Nordeuropa, og anvender derfor normalt ikke. For hest og kvæg er der tale om robuste racer, der er født udendørs og går ude hele året. I selvforvaltende økosystemer spiller rovdyr normalt også rolle ved at regulere planteæderne. Hvis fx ulv er tilstede vil planteæderne ændre adfærd og habitatudnyttelse. Hegning vil normalt være nødvendigt for der bliver en naturlig græsning af området og man undgår også konflikter med omgivelserne. Semi-permeable hegn lader kronstyr, rådyr og dådyr passere frit, men holder heste, kvæg og bison inde.

I Danmark vil der dog primært være tale om nær- selvforvaltende økosystemer, da reproducerende bestande af dyr under hegn nødvendigvis skal reguleres proaktivt via årlige udtagning af dyr jf. loven og parkernes forvaltningsplaner. Dyrene skal trives og det er jf. dyrevelfærdsloven ikke tilladt at lade hegnede dyr sulte, lide eller dø. Det er heller ikke tilladt at efterlade døde husdyr til ådselsfloraen og -faunaen.

I Danmark er de mest kendte naturområder med nær-selvforvaltning Tofte Skov/Mose på 4.000 ha, Lille Vildmose og Mellemområdet på 2.100 ha og Klelund Dyrehave på 1.400 ha.

Stort, sammenhængende naturområde med mulighed for selvforvaltning, foto Rune Engelbreth

<https://dce2.au.dk/pub/SR228.pdf>,

http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2020/06/Genopretning_ekspertudtalelse_22-Juni-2.pdf

<https://www.naturzonen.dk/vision-vildere-natur>

7. Urørt skov

Begrebet urørt skov er skove uden forstmæssig drift. Skoven udvikle sig vildtvoksende fordi, idet de naturlige processer sker uden menneskelig påvirkning.

En skov er i princippet urørt den dag man ophører med den forstmæssige drift. Da formålet med at omlægge en skov til urørt skov er at fremme den skrantende biodiversitet, vil man i starten "hjælpe på vej". Eksempelvis ved nedlæggelse af dræn. Det resulterer på sigt i vådområder og småøer i skoven. Disse vil skabe mere lys omkring sig ved at de træer, der kommer til at stå i vand, dør. Døende og henfaldne træer er i sig selv livgivende for en række organismer. De nye vådområder vil blive vigtige levesteder for padder og krybdyr, en række insekter og fugle er knyttet til netop den slags vådområder, der ligger i skovene.

Lysåbne arealer vil af sig selv opstå i den urørte skov. I overgangsfasen vil man dog også her kunne hjælpe processerne i gang ved strukturfældninger af især ikke-hjemmehørende træer. Hvor tæt nåleskov dominerer, er biodiversiteten typisk meget lav. Her vil tilplantning med blandede løvtræer gavne. Processen til selvforvaltende vild skov er lang. Men efter få år vil resultater af genskabte vådområder og døende/døde træer kunne ses. Svampe, insekter, flagermus og hulrugende fugle har fået bedre levevilkår.

Nogle hævder, at urørt skov belaster klimaet. Dette er er tilbagevist af Københavns Universitet, der fastslår, at der faktisk er en lille klimamæssig gevinst, idet den urørte skov optager mere CO₂ end den frigiver. Men hensigten med urørt skov er primært sikring af biodiversiteten og ikke et tiltag der lige nu indgår i klimastrategien. Det er derimod skovrejsning.

Ifølge Miljøministeriet (feb. 2022) bliver 385 statsskove nu til urørt skov. Det svarer til 55.000 hektar. Forskerne siger dog, at minimum 75.000 ha. er nødvendig for at skabe basis for øget biodiversitet i skovene. Lovbaggrunden for udlægning af urørt skov kommer fra Biodiversitetspakken, som S, SF, R, EL og Å enedes om i 2020. Skovdrift i statsskove udfases over 10 -25 år. Endvidere er det politisk besluttet at øge Danmarks skovareal andre steder 28.000 ha. over 10 år og skovrejsningsprojekter får tilskud bla. via Klimaskovfonden. Heri er aftalt, at 75.000 ha. skal udtages.

18 skovekspertes fra 5 forskningsmiljøer er enige: **Urørt skov med græsning er TOPSCORER, når skovnaturen skal reddes – træplantning er BUNDSKRABER ...**

<i>Biodiversitetsgavn af virkemidler i skov (Johannsen, V.K. m.fl. 2013: Evaluering af indsatsen for biodiversiteten i danske skove 1992-2012)</i>	Karplanter	Skovlevende sommerfugle	Mykorrhizasvampe, pilgsvampe	Fugle	Pattedyr	Mykorrhizasvampe, andre	Jordboende svampe	Invertebrater tilknyttet kilder og bække	Edboende biller	Pilfysiske laver	Vedboende svampe	Point samlet
Virkemiddel												
Urørt skov med højt naturligt græsningstryk	++	++	++	+++	+++	+++	+++	+++	+	+	+	30
Urørt skov med lavt naturligt græsningstryk	+	+	++	+++	++	+++	+++	+++	+	+	+	24
Græsning i permanente skove	+++	+++	+/-	++	+	+	+/-	+/-	+	+	+	18
Urørt skov med træer og græsning	++	++	+/-	++	++	+	++	+++	+	+	+	17
Skov i den dyrkede skov (tilstrækkeligt antal)	+/-	+/-	+	++	++	+++	+	+	++	+	+	12
Beskyttelse af egekrat	+	+	+	+	+	+	+/-	+	+	++	+	11
Øget brug af naturlig foryngelse	+	++	+/-	+/-	+	++	++	+	+/-	+	+/-	10
Øget løvtræs-andel	+	+	+/-	+	+/-	+	+	++	+	+/-	+	9
Stemnings	+++	+++	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	-	-	-	6
M	+	+/-	+	+/-	+/-	++	++	+/-	+/-	+/-	+/-	6
Rydning af skov til lysninger	+/-	++	+/-	++	+	+/-	+/-	+	+	+	+	6
Skovrejsning	+/-	+/-	+	+/-	+	+/-	+	+/-	+	+	+	3
Stop for pesticid anvendelse og gødsning	+	+	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+	+	+	+	3

V.K. Johannsen, T.M. Dippel, J.B. Larsen, K. Raulund, S.K. Rojas, B.B. Jørgensen, T. Riis-Nielsen, E.D. Kjær, T. Nord-Larsen, O.H. Caspersen, G.K. Hansen (IGN, KU), P.F. Møller (GEUS), J. Heilmann-Clausen (CMEC, KU), H.H. Bruun (KU), P.F. Thomsen (SNM), A. Eskildsen, R. Ejrnæs & J.Fredshavn (DCE, AU):

Urørt skov + græsning er bedst til genopretning af skovnatur.

<https://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/uroert-skov/hvad-er-uroert-skov/>
http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2020/06/Genopretning_ekspertudtalelse_22-Juni-2.pdf

8. Store planteædere

Forskningen viser, at der generelt i danske skove og lysåbne naturområder sker en stor tilgroning og fortætning. Denne tilgroning, der er øget de sidste 50-100 år, skyldes et unaturligt lavt antal af vilde dyr pga. jagt og vidtrækkende hensyn til landmændenes afgrøder. Tilgroningen skyldes også den manglende naturpleje med tamdyr, som endegyldigt forsvandt fra landskabet efter 2. verdenskrig.

I områder hvor der er landbrugsstøttet naturpleje, græsses der ofte alt for hårdt om sommeren. Det er yderst skadeligt for biodiversiteten, da de mange dyr æder alt i bund inkl. urter og blomster, som insekterne er afhængige af.

Begrebet "naturlige tætheder af planteædende dyr" betyder, at naturområder skal kunne understøtte de store planteædende pattedyr året rundt med naturlig føde.

Den videnskabelige ekspertrapport om "Genopretning af Biodiversitet og Økosystemer" anbefaler, at man anvender flere arter af planteædere, da hver art har forskellige egenskaber ift. afgræsning og adfærd. Dermed skaber de en større variation i struktur, vegetation og jordbund. Planteædere med gavnlig effekt er:

- tunge græssende pattedyr såsom heste, okser, bison m.fl.
- browsere (blad/grenspisere) såsom rådyr, kronstyr og elge
- vildsvin, navnlig deres forstyrrelser og opreden i jordbunden
- bævere, navnlig deres forstyrrelser ved træfældning og hydrologiændringer
-

Pga Naturnationalparkernes forskellige geografiske placeringer og naturtyper, vil der ske forskellige dyrevalg. Det vil også sikre et godt grundlag for erfaringsopsamling.

Skitse over store planteæderes foretrukne fødevalg. NST planche fra presse gennemgang af 10 nye NNP marts 2022

<https://naturstyrelsen.dk/media/288454/notat-fra-moede-261120-med-den-nationale-videnskabelige-gruppe-vedr-nnp.pdf>

<https://dce2.au.dk/pub/SR425.pdf>

<https://www.videnomvildnatur.dk/rewilding/>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/forsker-store-pattedyr-hoerer-til-i-den-vilde-natur-lad-os-give-dem-den-frihed-de-fortjener>

9. Helårsgræsning uden tilskuds fodring

Den traditionelle naturpleje af lysåbne arealer er intensiv sommergræsning eller maskinel slåning. Arealerne er dyretomme om vinteren. Det er omkostningstungt og gør meget lidt for biodiversiteten.

Helårsgræssende planteædere har en central rolle i at skabe intakte økosystemer og høj biodiversitet. De skaber - via bid, tramp og lort - fødegrundlag og levesteder for en mangfoldighed af planter, insekter, krybdyr, fugle, planter. Vi mangler dyrene i landskabet. De sidste hundrede år har vi fjernet planteædere fra landskabet, udryddet dem, sat dem på stald og fodret med standardprodukter. Det høje jagttryk på hjortevildt betyder også, at deres græsningsbidrag er lille. For at genskabe en biodivers natur, er det helt centralt, at vi genindfører helårsgræssende planteædere. Forskerne anslår græsningstrykket således:

- Intens (tilskudsgivende) sommergræsning i fx §3 områder: 600-1000 kg/ha
- Den "frie vildtbane" med jagt på hjortevildt mm: ca. 5-8 kg/ha
- Store naturområder med helårsgræsning uden tilskuds fodring: 100-200 kg/ha

Problemet med den intense og effektive sommergræsning er, at dyrene spiser alle tilgængelige planter inkl. alle de blomster, som blomsterbestøvning, vilde insekter og andre organismer er afhængige af.

I naturlige økosystemer hvor dyr helårsgræsser uden tilskuds fodring, skal dyretætheden hele året være meget mindre end i intens traditionel sommergræsning, da dyrene skal klare sig vinteren igennem på den føde der er til rådighed. Om vinteren spiser dyrene planter, som er mindre interessante om sommeren, og der vil være spist godt op om foråret. Resultatet bliver en naturlig mosaik-struktur med bl.a. lysåbenhed til konkurrence-svage planter og jordforstyrrelser, som mange arter er afhængige af. Helårsgræsning vil også sikre dyrelort hele året til gødningsafhængige arter og det vil også sikre frøspredning via græsserne.

En lav dyretæthed året rundt betyder, at der om sommeren er "for meget" mad til græsserne, og om vintere er tilstrækkeligt mad til, at de klarer sig til vækstsæsonen starter igen. Resultatet er en høj biodiversitet samt græssere, der lever et nær-naturligt liv med intakt flokstruktur, adfærd og selvbestemmelse.

"Førne"-lag af ophobet græs, der kvæler alt blomsterliv. Typpisk ved manglende græsning. Foto Philip Hahn-Petersen, Thy Nationalpark

Græsset økosystem med mosaik af skov, krat, lysåbne områder, blottet jord, bid, barkskrællede træer og gødning. Rødme Svinehaver, Fyn. Foto: Camilla Fløjgaard

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/hestefolk-og-ryttere-hest-vil-vaere-et-fremragende-bidrag-til-genopretning-af-vores-natur>

<https://dce2.au.dk/pub/SR228.pdf>

https://www.seges.tv/video/75227078/god-graesning-i-det-tidlige-forar?fbclid=IwAR0Aek-5Uuu9w_qASf8KErg1KBJl_Hs3i8si98YCYCQaqNqkbyiZW-FYo

10. Hegn er nødvendige

Ude i verden bruges hegn som standard i forvaltningen af nationalparker for at forhindre konflikter mellem store vilde dyr og kulturlandskaber med beboelse, landbrug, skovbrug og infrastruktur. Nogle steder er det mest hensigtsmæssigt at hegne et helt område ind, mens det andre steder giver mere mening at hegne en mindre strækning, der fx kan kombineres med et strategisk jagttryk.

Naturlige tætheder får man ved at praktisere helårsgræsning med det antal dyr, som kan klare sig igennem vinteren uden tilskuds fodring. Det betyder, at der skal være naturlig føde nok hele året til de græssende dyr. Det vil være nødvendigt at hege områderne, da naturlige tætheder af store planteædere ikke er foreneligt med landbrug, skovbrug og trafik. Lave trådhegn, som findes overalt i landskabet, vil oftest være tilstrækkeligt. Bemærk, at når man etablerer et ydre hegn omkring et helt naturområde, bliver alle de indre hegn nedlagt. Så det samlede antal kilometer hegn bliver oftest meget mindre.

Hegn er også nødvendigt for at sikre et tilstrækkeligt højt græsningstryk. Resultatet bliver, at dyr som kvæg, heste og hjorte, der spiser opvækst og tilgroede områder. Det skaber lys og variation og dermed flere levesteder for vilde dyr og planter. Hegnenes funktion er således at holde dyrene inde på nationalparkens område og dermed ude fra marker, veje og byer. Jf. nationalparkloven skal det i videst muligt omfang sikres, at vildets frie bevægelighed opretholdes. Det sikrer man bl.a. med forskellige typer af semi-permeable hegn, hvor arter som bæver, rådyr, ræv, grævling mv. kan passere, mens fx bison, kvæg, hest og til dels kronstyr holdes inde.

*Faunapassage over motorvej i Holland,
foto Grond, Groen & Water*

*Eksempel på semi-permeable hegn, der kun holder de store græssere inde. Fra mellemområdet i Lille Vildmose.
foto Rune Engelbreth Larsen*

http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2020/06/Genopretning_ekspertudtalelse_22-Juni-2.pdf
<https://naturstyrelsen.dk/media/288454/notat-fra-moede-261120-med-den-nationale-videnskabelige-gruppe-vedr-nnp.pdf>

11. Vild natur har 1. prioritet

I lov om Naturnationalparker fremgår det (Naturbeskyttelsesloven § 61a) at *en naturnationalpark skal forvaltes med natur og biodiversitet som hovedhensyn, med henblik på at naturen i området så vidt muligt kan udvikle sig på egne præmisser. Naturnationalparken skal friholdes for skov- og landbrugsproduktion bortset fra særlige forvaltningstiltag af hensyn til naturen og biodiversiteten.*

I Naturnationalparkerne har den vilde natur således entydigt førsteprioritet. Der bliver ingen produktion eller udtag af nyttige produkter til menneskebrug. Der skal derfor ikke skoves og udtages tømmer, der skal ikke være honningbier og produceres honning til konsum, der skal ikke sankes brænde, der skal ikke produceres bøfkd, og der skal ikke være nyttige grøfter, der bortleder generende vand. Menneskers trang til at nyttiggøre deres omgivelser gælder ikke i Naturnationalparker. Der er det naturens egen unyttige værdi, det handler om. Mennesker kan besøge parkerne 24/7 hele året, men vi skal træde tilbage og give nature førstret i de udpegede områder. Det er også det, vi forbinder med de rigtige nationalparker, man ser i udlandet. Det er vild natur og ikke kultiveret natur. Det er natur på naturens egne præmisser.

Hidtil har Danmark – modsat de fleste andre europæiske lande- ikke haft nogle Nationalparker, der opfylder de internationalt anerkendte IUCN kriterier for Nationalparker. Som eksempel har det tre gange så tæt befolkede Holland syv rigtige IUCN Kategori II nationalparker af international kvalitet.

De nyudpegede Naturnationalparker forventes imidlertid -inden for en kortere årrække- at kunne opfylde kriterierne for IUCNs kategori II nationalparker, der hedder: *”komplet økosystem uden ressourceudnyttelse men med naturvenligt friluftsliv”*. Det betyder, at der ikke må være beboelser, landbrug, skovbrug, jagt eller anden udtagning af naturressourcer.

De 15 Naturnationalparker blev endelig udpeget i marts 2022. Det betyder, at Danmark nu har disponeret samlet 0,59% eller 251,6 km² til naturnationalpark, hvor naturen har 1. prioritet. Hvor lidt de 0,59 % faktisk fylder, kan man se på nedenstående korts bitte små grønne pletter. Det er dog et vigtigt første skridt.

<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202012L00229>

<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202012L00229>

<https://mim.dk/natur/Naturnationalparker/fakta-om-Naturnationalparker/>

12. FNs naturpanel IPBES

IPBES står for *“The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services”*. Det kan sammenlignes med FNs klimapanel IPCC kaldet *“Intergovernmental Panel on Climate Change”*.

137 nationer har pt. tiltrådt IPBES-netværket, herunder Danmark. Formålet med IPBES er at styrke sammenhængen mellem biodiversitets-forskning og politik. IPBES tilvejebringer forskningsbaseret information til politikere, beslutningstagere og befolkningen, så disse har det bedst mulige grundlag for at træffe beslutninger.

IPBES kontoret i Danmark samler viden i danske fagmiljøer og politik. IPBES arbejder tværfagligt og inddrager en bred vifte af forskere. Samtidig overleverer IPBES-Danmark viden og resultater til danske beslutningstagere og den danske befolkning, når konklusionerne er godkendt.

IPBES-Danmark har i 2021 foranlediget, at 16 danske biodiversitetsforskere ud fra deres viden og den videnskabelige litteratur, har udgivet en konsensusrapport i form af en ekspertudtalelse omkring status og handlemuligheder for naturgenopretning i Danmark. Rapporten hedder *“Genopretning af Økosystemer og Biodiversitet”*. Rapportens målgruppen er offentlige og private beslutningstagere samt medierne.

IPBES-Danmark har også i 2021 foranlediget, at 20 danske havbiologiske forskere har udgivet en ekspertudtalelse omkring status og handlemuligheder for genopretning af havene omkring Danmark. Denne rapport hedder *“Genopretning af marin biodiversitet og bæredygtig anvendelse af havets ressourcer”*. Også denne rapportens målgruppe er offentlige og private beslutningstagere samt medierne.

Begge rapporter er nøgledokumenter i arbejdet omkring Naturnationalparker og naturgenopretning og refereres bredt til af beslutningstagere.

<https://www.ipbes.dk/om-ipbes/>

http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2020/06/Genopretning_ekspertudtalelse_22-Juni-2.pdf

<http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2021/06/HavEkspertU.pdf>

13. Biodiversitetskrisen og den 6. masseuddøen

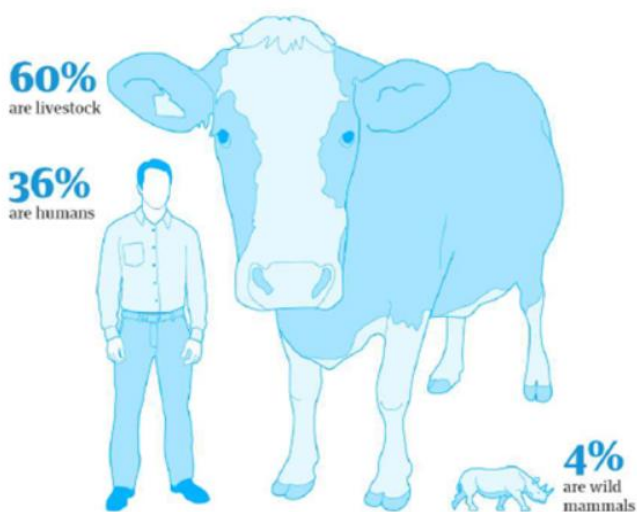
Den frie, vilde natur og biodiversiteten er truet. Økosystemer bryder sammen og arter dør og forsvinder i et uhørt højt tempo. Ikke siden dinosaurernes uddøen er verdens dyrearter forsvundet så hurtigt som i dag. Det fortæller videnskaben os. Eksempelvis viser den seneste IPBES-rapport, at intet mindre end 1 million arter lige nu er truet af udryddelse pga. mennesket og dets aktiviteter.

Mennesket har igennem de sidste 500 år forandret jordens arealer markant for at kunne lave byer, veje og landbrug. Siden år 1500 har kloden således mistet omkring 200.000 forskellige dyrearter, hvilket er omkring 10% af de kendte dyr og planter. Mennesket har forandret kloden på måder, som ingen andre dyr nogensinde har været i stand til. I Danmark er der kun 1% reel vild natur tilbage.

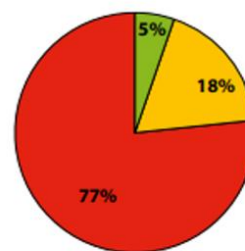
Forskere har beregnet, at hele 96 % af klodens pattedyr idag vægtmæssigt består af os mennesker og vores husdyr (36 % mennesker og 60% husdyr). De resterende sølle 4% er samtlige vores vilde pattedyr som hjorte, ræve, grævlinge, giraffer, elefanter, hvaler, mus, harer, løver mm. Der er således næsten ingen vilde pattedyr tilbage. De fleste er udryddet og erstattet med os selv og vores husdyr.

For Danmarks vedkommende er 95% af vores beskyttede naturtyper og 57% af vores beskyttede arter i meget dårlig forfatning jf. figuren herunder fra DCE 2019. Næsten 2000 arter af dyr og planter i Danmark er truede ifølge den nyeste danske Rødliste, og der sker kun yderligere forværring. Hovedårsagerne er menneskets overudnyttelse af naturen og dens ressourcer.

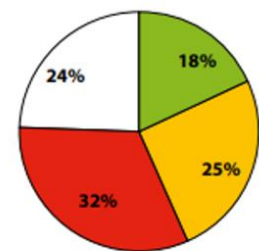
Of all the mammals on Earth, 96% are livestock and humans, only 4% are wild mammals

Naturtyper

Arter

Bevaringsstatus

- Gunstig
- Moderat ugunstig
- Stærkt ugunstig
- Ukendt

4-min.-video: "Hvad biodiversitetskrisen": https://www.dr.dk/nyheder/viden/natur/i-aar-kom-biodiversitet-paa-alles-laeber-men-hvad-gaar-det-egentlig-ud-paa?fbclid=IwAR1CPGsX-BuYHiJhye7zYUjfsmL_Obqlvp3pmwZusZPyiyIHgJTbVnqWNrc

<https://ipbes.net/news/Media-Release-Global-Assessment>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/kommentar-mennesket-foraarsager-den-sjette-masseuddoen-men-mange-er-ligeglade>

<https://www.carlsbergfondet.dk/da/Nyheder/Formidling/Vi-fortaeller-naturvidenskaben-forfra/Den-sjette-masseuddoen>

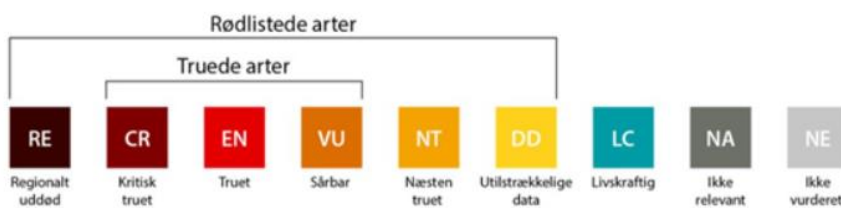
<https://videnskab.dk/miljo-naturvidenskab/den-sjette-masseuddoen-jordens-liv-forsvinder-lidt-efter-lidt>

14. Den Danske Rødliste

Rødlisten fortæller, hvor truet en art er og om dens antal og levesteder er stabile eller går frem eller tilbage. Man vurderer altså konkret de enkelte plante- dyre- og svampearters risiko for at uddø og får samtidigt et samlet overblik over truede arter. Det er den internationale naturbeskyttelsesorganisation IUCN, der har lavet Rødliste-kriterierne og de bruges til at vise om et land opfylder Biodiversitetskonventionen.

Danmark har lavet Rødlisten siden 1990. De to første fra 1990 og 1998 omfattede ca. 3000 arter og mest artsgrupper, der var uddøde, truede eller nær-truede. Listerne anvendte ikke de internationale kriterier som i dag og derfor kan man ikke sammenligne med disse. 2010 og 2019 data er fuldt sammenlignelige.

I 2019 vurderedes 13.277 arter af svampe, dyr og planter. Heraf vurderedes 4.439 arter eller 41,6 % rødlistede, hvor 1844 arter var i kategorien truet, dvs. ”kritisk truet”, ”truet” eller ”sårbar”. Der er således en stor risiko for, at de truede arter vil uddø på kortere sigt. Sammenligner man 2010 og 2019 ses, at arterne er blevet mere truede i 2019 og at flere arter nu går tilbage end frem.

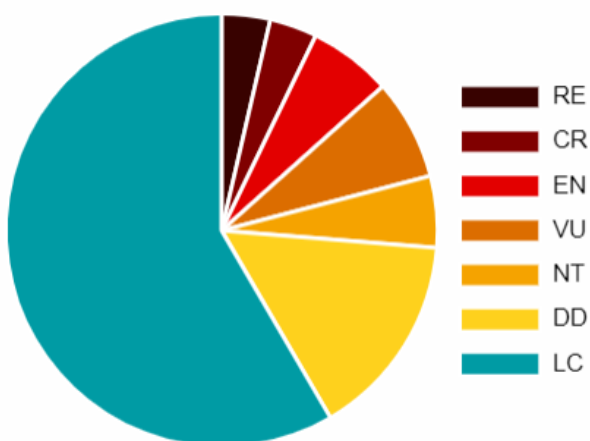

Figur fra Den danske rødliste 2019, Århus Universitet

Rødlisten opererer efter IUCNs anbefalinger med år 1500 som definerede baseline. Det er vigtigt at forstå, at det dramatiske artstab, ikke er sket i 10-års perioden 2010-2019, men siden år 1500. Indenfor 10-års perioden kan man dog tydeligt se, at der er sket et yderligere statistisk signifikant arts-tab på omkring 1%. Så selv indenfor en så kort tidsperiode er tabet altså markant og dermed ekstra urovækkende.

Det er DCE, Aarhus Universitet, der udarbejder Rødlisten for Miljøstyrelsen.

Figuren viser, at 4.439 arter eller 41,6 % af alle vurderede arter er rødlistede, heraf er 1844 arter vurderet i kategorien ”truet”.

Figur fra Rødliste 2019, Århus Universitet. 41,6 % af de vurderede arter er rødlistede, heraf 1844 arter i kategorien ”truet”.

<https://ecos.au.dk/forskningraadgivning/temasider/redlistframe/>

<https://mst.dk/natur-vand/natur/national-naturbeskyttelse/beskyttede-arter/roedlisten/>

<https://mim.dk/media/230100/bilag-1-faktaark-om-naturens-tilstand-1-2.pdf>

15. Nationalparkerne

I 2007 blev Lov om Nationalparker vedtaget af den daværende regering. Nationalpark-lovens formål var/er at styrke biodiversitet samtidig med, at man styrkede kultur, erhvervsliv og fortsat ressourceudnyttelse i Nationalparkerne. Man fravalgte således med åbne øjne, at Nationalparkerne skulle leve op til de internationale IUCN kriterier, men besluttede alligevel - af markedsføringshensyn - at smykke sig med lånte fjer via navnet "Nationalpark". Loven fra 2007 giver dog ingen reel beskyttelse af naturen i Nationalparkerne, da regler for arealdrift og produktion indenfor og udenfor parkgrænserne er præcis de samme.

De fem dengang udpegede Nationalparker var Thy, Skjoldungernes Land, Vadehavet, Kongernes Nordsjælland og Mols Bjerge. Parkerne indeholder - udover skove, heder og kyster - også store områder, der er ligegyldige for naturbeskyttelse. Fx indeholder Nationalpark Skjoldungernes Land også store kulturhistoriske værdier og omkring to tredjedel af parken består af intensivt dyrket land, skovbrug og byer. Efter 15 års eksistens har Nationalparkerne har da heller ikke haft nogen betydning for at modvirke biodiversitetskrisen. Nationalparkerne er primært streger på et kort - også kaldet papirparker - hvis opgave er at underbygge lokale turismestrategier og økonomisk vækst i områderne.

Biodiversitetskrisen, den manglede juridiske naturbeskyttelse i Nationalparkerne samt de forventede EU-krav, var årsagen til, at begrebet Naturnationalparker blev introduceret. Regeringen og aftalepartnere besluttede en historisk natur- og biodiversitetspakke, der skulle give biodiversiteten bedre vilkår i Danmark. I de nye Naturnationalparkerne skulle naturen have første prioritet og aftalen blev dermed et vigtigt første skridt til at modvirke biodiversitetens frie fald. Natur- og biodiversitetspakken udmøntedes i Lov om Naturnationalparker, der blev vedtaget i juni 2021.

Eksempel på afgrænsning af en Nationalpark

<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202013L00229>

<https://danmarksnationalparker.dk/>

<https://dansknatur.wordpress.com/2018/03/02/danmarks-nationalparker-er-en-skaendsel/>

16. Naturnationalparkerne

De 3. juni 2021 vedtog et bredt flertal i folketinget (S, SF, R, LA, El og K) lov L229 om Danmarks nye Naturnationalparker. Loven giver den retlige ramme for Naturnationalparkerne og er det første skridt i et historisk paradigmeskift i dansk naturbeskyttelse, mhp. at modvirke biodiversitetskrisen. Loven integreres i Naturbeskyttelsesloven. Loven omfatter i dag kun statsejede arealer, men man ønsker fra politisk hold snarest at inkludere private lodsejere og kommuner, så de får mulighed for at etablere Naturnationalpark-lignende områder. Loven betragtes derfor som midlertidig.

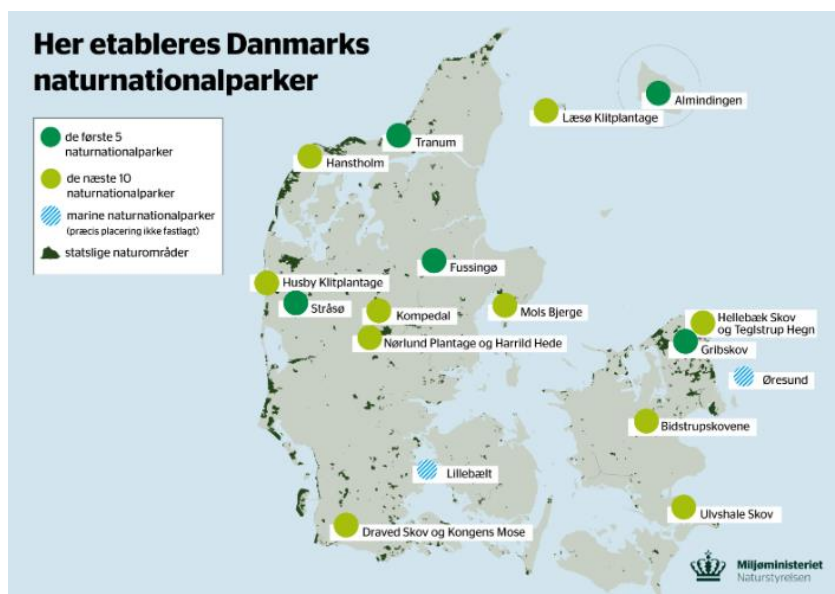
Ifølge loven skal en Naturnationalpark forvaltes med natur og biodiversitet som hovedhensyn, så naturen her så vidt muligt kan udvikle sig på egne præmisser. Naturnationalparken skal friholdes for skov- og landbrug eller anden økonomisk udnyttelse. Arealerne kan helt eller delvist indhegnes med henblik på helårsgræsning, men offentlighedens adgang må ikke forhindres eller vanskeliggøres unødigt.

Loven skaber således rammerne for

- Etablering af store, sammenhængende naturområder, der forvaltes minimalt.
- Udlægning af urørt skov helt uden skovhugst eller anden økonomisk produktion
- Genopretning af naturlig hydrologi som vandhuller, moser og oversvømmelser,
- Sikring af den vigtige forstyrrelse og variation i naturen via helårsgræssende dyr som kvæg, heste, kronstyr og elge

Primo 2022 blev de 15 Naturnationalparker endelig udpeget: Almindingen, Tranum, Fussingø, Gribskov, Hellebæk Skov/Teglstrup Hegn, Bidstrupskovene, Ulvshale Skov, Draved Skov og Kongens Mose, Nørlund Plantage/Harrild Hede, Kompedal, Mols Bjerge, Husby Klitplantage, Hanstholm og Læsø Klitplantage.

Samlet set er der udpeget beskedne 0,59% af Danmarks areal til Naturnationalparker eller ialt 251,6 km². Det er dog et første skridt i den rigtige retning -og et historisk tigerspring fremad i dansk naturforvaltning.

Figur fra Naturstyrelsen

<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202012L00229>

<https://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/Naturnationalparker/>

<https://mim.dk/media/230109/aftale-om-Naturnationalparker-i-danmark.pdf>

<https://usercontent.one/wp/www.danmarks-vilde-natur.dk/wp-content/uploads/2022/03/DVN-Statement-NNPer.pdf?media=1643841003>

17. IUCN kategori II Nationalparker

IUCN (International Union for Conservation of Nature), er en uafhængig, international naturbeskyttelsesorganisation fra 1948 med hovedkontor i Schweiz. Formålet er at fremme bevarelse og bæredygtig udnyttelse af naturen. IUCN har bl.a. udarbejdet kriterier og guidelines for Rødlisten over truede dyre-, plante- og svampearter, der bruges i Danmark og i resten af verden.

IUCN har også defineret 6 kategorier for naturbeskyttede områder. Det giver os et fælles "sprog" for naturbeskyttelse, der gør det nemmere at kommunikere og forstå hinanden over grænserne. NGO'en "Verdens Skove" har i 2005 lavet en dansk tabeloversigt over IUCNs kategorisering, hvor man kan se gradueringen fra streng beskyttelse til lempeligere beskyttelse.

Kategori nr. og navn	Naturlig- hed	Habitats- pleje	Friluftsliv	Ressource- udnyttelse	Be- boelse
Ia: Naturresevat Streng beskyttelse af natur med videnskabelig overvågning	√√√	Nej	Nej	Nej	Nej
Ib: Vildmarksresevat Stort vildmarks-område med minimal menneskelig påvirkning	√√√	Nej	√	Nej	Nej
II: Nationalpark Komplet økosystem uden ressourceudnyttelse, men med naturvenligt friluftsliv	√√√	√	√√	Nej	Nej
III: Naturmonument Enestående naturfænomen	√√	√√	√√	√	√
IV: Habitats/Artsforvaltningsområde Aktiv forvaltning til beskyttelse af specifikke habitater eller arter	√√	√√√	√√	√	√
V: Fredet Landskab Beskyttelse af natur og halvkulturlandskaber med friluftsliv og traditionel brug	√	√√√	√√√	√√	√√
VI: Ressourceforvaltningsområde Naturligt økosystem, men med bæredygtig ressourceudnyttelse	√√	√	√√	√√	√

√ = I mindre grad i overensstemmelse med formålene med den pågældende kategori
 √√ = I nogen grad i overensstemmelse med formålene med den pågældende kategori
 √√√ = I høj grad i overensstemmelse med formålene med den pågældende kategori

Kilde: *Verdens Skove/Kenneth Buk 2005*

Regeringens og Miljøministeriets ambitioner i forhold til IUCN kategorier ses i bemærkningerne til lovforslaget om Naturnationalparker:

"Miljøministeriets forventer, at en Naturnationalpark på landjorden efter omstændighederne vil kunne svare til IUCN's kategori II (National Park), der defineres som "Store naturområder, der administreres for beskyttelse af økosystemer og udfoldelse af friluftsliv og aktiviteter, der alle skal have miljømæssige og kulturelle formål". Det bemærkes herved, at bedømmelsen af en nærmere angivet Naturnationalpark i forhold til IUCN's kategori II for beskyttede områder i givet fald vil bero på en konkret vurdering, i hvilken forbindelse bl.a. områdets størrelse vil indgå."

Naturnationalparkerne forventes således at opfylde IUCNs kategori II: "komplet økosystem uden ressourceudnyttelse men med naturvenligt friluftsliv". Hverken beboelse eller landbrug, skovbrug, jagt eller anden udtagning af naturressourcer vil være tilladt. Det betyder, at vi kan forvente, at få danske Naturnationalparker af international kvalitet. Men Miljøministeriet erkender, at det for nogle af udpegningerne vil tage noget tid, før IUCN kategori II kriterierne er opfyldt.

Det skal bemærkes, at Danmark er langt bagud i forhold til stort set alle andre europæiske lande. Fx har det flade, tætbefolkede Holland syv rigtige IUCN Kategori II nationalparker. Det skal også bemærkes, at IUCNs kategorier og management principles er ens for beskyttede områder på land og i havet.

<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202012L00229>, Bemærkninger til lovforslag afsnit 2.1.2.3:
https://www.verdensskove.org/files/Artikler_og_rapporter/Nationalparker_af_international_kvalitet.pdf
<https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories/category-ii-national-park>
<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/verdens-skove-ryd-op-i-lovgivningen-om-beskyttet-natur?fbclid=IwAR1TUCfesiOwEgR3tes0PzpfixwK2bPr2Am1dM5aSdb8ZdAYAdq8fnpZiFk>
<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-021.pdf>

18. FN's Biodiversitetskonvention

Konventionen om Biologisk Diversitet er en international traktat, som Danmark underskrev 5. juni 1992 på topmødet i Rio de Janeiro. Traktaten er et nøgledokument for bæredygtig udvikling. Det var Brundtland-rapporten der først definerede bæredygtighed som *"en bæredygtig udvikling skal sikre menneskenes nuværende behov uden at forringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres"*. Selve konventionen er en rammekonvention, der udstikker forpligtende retningslinjer til medlemslandene.

Biodiversitet eller biologisk mangfoldighed defineres ifølge FN's Biodiversitetskonvention som: *Mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske samspil, som organismerne indgår i. Biologisk mangfoldighed omfatter såvel variationen inden for og mellem arterne som mangfoldigheden af økosystemer, det vil sige deres levesteder.*

Danmark og 196 andre lande forpligtede sig yderligere i 2010 til at stoppe tabet af biodiversitet inden 2020. I 2010 blev der også sat retning med at stoppe biodiversitetstab på land og i havene. På Biodiversitetskonventionsmødet i Japan i 2010 vedtog regeringslederne 20 fælles globale naturmål, de såkaldte Aichi-biodiversitetsmål.

Danmark skulle altså inden 2020 have vendt tilbagegangen for Danmarks biodiversitet til fremgang. WWF og DN undersøgte målopfyldelsen og konkluderede, at kun ét delmål var blevet opfyldt på 10 år: at identificere invasive arter. DN udtalte om dette: *"Den danske naturindsats har fejlet markant i forhold til de internationale mål om at vende tilbagegangen for naturen, som vi har forpligtiget os til. Det er et svigt, som skiftende regeringer har ansvaret for, og som i sidste ende har katastrofale følger for den danske natur og biodiversitet"* Men nu er de politiske vinde vendt og et første skridt til at vende biodiversitetstab er taget.

Overview of Aichi Biodiversity Targets

2021 præsenterede FN's Biodiversitetskommission et første aftaleudkast til nye globale biodiversitetsmål. Udkastet lægger op til, at 30 procent af alle verdens land- og havområder bliver beskyttet, at problemer med invasive arter reduceres med 50 procent, at udledning af næringsstoffer til naturen halveres, at udledningen fra pesticider bliver reduceret med to tredjedele og at forurening fra plastikaffald helt afskaffes.

Aftaleudkastet har høje ambitioner, men kritiseres for at mangle indikatorer og målepunkter. Mange havde også håbet på, at der var udstukket rammer for en biodiversitetens "Parisaf tale", men det ligger ikke i det første udkast.

<https://mst.dk/natur-vand/natur/biodiversitet/hvordan-bevarer-vi-biodiversiteten/globalt-2020-maal/20-delmaal-for-biodiversitet/>

<https://mst.dk/natur-vand/natur/biodiversitet/hvordan-bevarer-vi-biodiversiteten/globalt-2020-maal/>

<https://www.retsinformation.dk/eli/ltr/1996/142>

<https://www.cbd.int/sp/targets/>

<https://www.cbd.int/>

19. EU's Biodiversitetsstrategi

EU har lagt sig i front internationalt ved at vedtage en Biodiversitetsstrategi med ambitiøse og bindende mål for biodiversiteten frem mod 2030. Kommissionen viser dermed, at man ønsker at ændre den nuværende ringe tilstand og utilstrækkelige indsats fra medlemslandene i forhold til biodiversitetskrisen. Med Biodiversitetsstrategien har EU også lagt sig i front i forhold til at nå Aichi-målene i FNs Biodiversitetskonvention. EU's Biodiversitetsstrategi 2030 hedder *"Naturen skal bringes tilbage i vores liv"*

- I juni 2021 blev Biodiversitetsstrategien vedtaget i EU. Målet er, at genoprette og beskytte økosystemerne i 2050. Strategien indeholder konkrete og bindende mål, som medlemslandene skal opfylde både på land og til havs. Medlemslandene skal bl.a. afsætte mindst 30% af EU's land- og havområder til beskyttede områder senest i 2030, og mindst 10% af disse områder skal være strengt beskyttede
- EU ønsker også at udarbejde en egentlig EU-biodiversitetslov.
- Endelig ønsker EU, at FN udarbejder en biodiversitetens "Parisaftale", der skal fastsætte globale prioriteter for biodiversitet frem til 2030 og derefter.

Ordfører César Luena, Spanien, udtalte: *"Vi slår i dag til lyd for en EU-biodiversitetslov svarende til EU's klimalov, som vil fastsætte en ramme for beskyttelse af biodiversiteten frem til 2050, og som vil omfatte bindende mål for 2030. Det glæder mig, at vi har godkendt hovedmålene i Kommissionens forslag og støttet oprettelsen af en EU-plan for naturgenopretning, så mindst 30% af EU's land- og havområder bliver genoprettet. Der er også bred støtte til plan for en fælles håndtering af klima- og biodiversitetskriserne."*

Det er rigtigt positivt, at der er stor EU-politisk enighed om handling. Da det er bunden opgave, forventes der dansk politisk opbakning til EU's Biodiversitetsstrategi. Danmark skal altså senest i 2030 udlægge 30% af land og hav til beskyttet område, heraf 10% strengt beskyttet. Samtidig skal Danmark sikre en gunstig bevaringsstatus for de beskyttede naturtyper og arter. Det er en stor mundfuld, for Danmark er på sidstepladsen i Europa, når det gælder beskyttede naturområder.

Danmark er europæisk bundskraber i naturbeskyttelse, figur fra DN.

[https://www.europarl.europa.eu/news/da/press-room/20210604IPR05513/europa-parlamentet-kraever-bindende-mal-for-beskyttelse-af-biodiversitet?xtor=AD-78-\[Social_share_buttons\]-\[facebook\]-\[da\]-\[news\]-\[pressroom\]-\[eu-biodiversity-strategy-for-2030-bringing-nature-back-into-our-lives\]-](https://www.europarl.europa.eu/news/da/press-room/20210604IPR05513/europa-parlamentet-kraever-bindende-mal-for-beskyttelse-af-biodiversitet?xtor=AD-78-[Social_share_buttons]-[facebook]-[da]-[news]-[pressroom]-[eu-biodiversity-strategy-for-2030-bringing-nature-back-into-our-lives]-)

https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_da

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/env-20-002_factsheet1-vbo-en-b.pdf

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_906

20. Biodiversitetslov

I Danmark er der nu politisk enighed om, at klimaudfordringen kræver en national helhedsplan. Derimod har natur- og biodiversitetskrisen indtil nu desværre været afhængig af skiftende politiske vinde fra skiftende regeringer. Derfor taler man nu om en egentlig biodiversitetslov, der skal sikre naturen sit eget sæt af juridiske rettigheder. For naturen har en værdi i sig selv og er grundlaget for alt liv på jorden.

I Danmark blev der i juni 2021 vedtaget en Naturnationalparklov. Vi mangler imidlertid stadig en egentlig Biodiversitetslov. Loven forventes at fastsætte nationale mål og delmål, anvende videnskabelige anbefalinger, sikre opfyldelse af EUs biodiversitetsstrategimål og FN's biodiversitetsmål, samt gøre Biodiversitetsrådet permanent. Der udestår spørgsmål om EU's regelsæt, Biodiversitetsrådets indstilling samt spørgsmålet om finansiering. Samlet kan politikernes meldinger for nærværende dog læses forsigtigt positivt.

Rundt om i verden er der forskellige måder til at sikre naturen rettigheder på. Fx modeller, der gør økosystemer og arter til en "juridisk person" på samme måde som en virksomhed er det. Det betyder, at naturen – fordi den har værdi i sig selv – får en selvstændig ret til at leve naturligt. Får naturen rettigheder, kan disse rettigheder give juridisk beskyttelse. Nogle landes regeringer og domstole har allerede givet naturområder status som en "juridiske personer". Det betyder, at en regering er forpligtet til at beskytte naturen mod overgreb, og at organisationer, folkeslag eller enkeltpersoner kan sagsøge regeringen på vegne af naturen. Norge har grundlovsbestemmelser, der tager hensyn til naturen. Bolivia sidestiller menneskets og naturens rettigheder. New Zealand har givet økosystemer samme juridiske status som en person. Ecuador har siden 2008 anerkendt naturens rettigheder i forfatningen og landet har som det første land i verden givet vilde dyr juridiske rettigheder jf. en højesteretsdom i 2022. Ifølge dommen har vilde dyr - også selvom deres art ikke er truet - en basal ret til at "eksistere, trives og udvikle sig". Ifølge dommen er dyr en central del af de økosystemer, der er juridisk beskyttet af Ecuadors 2008-lov om naturens rettigheder og det skader økosystemer, når mennesker fjerner vilde dyr.

Nogle går videre og mener, at vi ikke bør nøjes med at give naturen rettigheder. Vi bør også betale naturen for de ressourcer, den stiller til rådighed, og som vi tager fra den. Vi kunne fx kompensere skoven for dens tømmer og dermed for tabet af ressourcer. Pengene kunne vi så geninvestere i at styrke biodiversitet og skabe bedre vilkår for naturen. Det kunne skabe et mere bæredygtigt forbrug af klodens ressourcer.

Foto fra Folketingets hjemmeside

<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/20211BB00090>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/rasmus-ejrnaes-de-vilde-dyr-skal-have-deres-egen-lov>

<http://www.organictoday.dk/alternativet-giv-naturen-juridiske-rettigheder/>

<https://www.dn.dk/nyheder/biodiversitetslov-og-20-procent-vild-natur-her-er-redningsplanen-for-naturen/>

<https://animal.law.harvard.edu/news-article/landmark-ruling/>

21. Naturzone under Planloven

Danmark er jf. Planloven inddelt i by-land- og sommerhuszone, i hvilke der er forskellige bestemmelser og restriktioner for, hvad man må gøre indenfor zonerne og hvor ændringer kræver ansøgninger og myndighedsgodkendelser. Men der mangler en zone, der tager hensyn til, at den vilde natur nogle steder har 1. prioritet og hvor der også er bestemmelser for, hvad man må og ikke må. Derfor bør Planloven suppleres med et regelsæt, der udpeger naturzoner, der har en permanent og tinglyst beskyttelse. I en naturzone under Planloven skal myndighedsbehandlingen entydigt tage naturens parti omkring tilladelser, og bestemmelserne skal administreres restriktivt til gavn for naturen. Bestemmelserne for sådanne naturzoner kunne gradueres fra helt små naturområder til store nationalparker, og bestemmelserne kunne omfatte både statslig, kommunal og privat natur. Det vil være den mest effektive model til at fremme biodiversiteten og opfylde de internationale forpligtelser.

Det er også vigtigt, at naturzone-administrationen løftes ud af det kommunale regi, hvor lokale interesser ofte kan dominere, og i stedet lægges hos en mere uafhængig part som en styrelse eller et direktorat under Miljøministeriet. Det vil sikre, at naturen reelt får første prioritet. Et eksempel er den nuværende restriktive administration af Kystbeskyttelseslinien i Naturbeskyttelsesloven, der ligger hos Kystdirektoratet.

Når en naturzone er nødvendig, er det fordi alle andre tiltag har vist sig utilstrækkelige. Natura 2000, fredninger og Naturbeskyttelseslovens §3 giver ikke tilstrækkelige muligheder for vild, nær-selvforvaltende natur, og er præget af en til tider forældet tankegang, hvor bevarelse af fastlåste naturtyper og landsaber med bestemte arter dominerer. Fredninger kan ophæves som det er set på Amager Fælled, og §3 arealer forvaltes oftest uhensigtsmæssigt for naturen. Derfor er en oprettelse af en naturzonelovgivning under Planloven med en restriktiv administration vigtig.

*Den nye nationalpark Hanstholm burde have tinglyst naturzonebeskyttelse.
Tegning Naturstyrelsen*

<https://www.jaaktuelt.dk/momentum/2020/nr-2/stor-sammenhaengende-natur/>

<https://www.jaaktuelt.dk/momentum/2021/nr-3/plads-til-naturens-processer/>

<https://www.naturzonen.dk/derfor-en-naturzone-i-danmark>

<https://www.naturzonen.dk/lovgivning-blokerer-vildere-natur?fbclid=IwAR3fu14y5cTuE0hnsYkwPWgeNng2ok0Izg7Ai7wdUGZSt2bLDEIxEKrHAo>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/ejrnaes-om-lovforslag-regeringen-boer-skamme-sig-over-den-ro-debutik>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/ejrnaes-om-lovforslag-regeringen-boer-skamme-sig-over-den-ro-debutik>

22. Private og kommunale arealer

Når man taler om Naturnationalparker og skabelse af vild og selvforvaltende natur, tænker man oftest på statsejede arealer. Men både private lodsejere og kommuner viser i stigende grad interesse for at lade arealer over gå til mere vild natur. Som Naturnationalparkloven ser ud i dag, kan kun statsarealer udlægges til Naturnationalparker med de dispensationsmuligheder fra bl. a. Dyrevelfærdsloven. Politisk er det dog tanken, at både private og kommunale lodsejere skal have mulighed for at udlægge naturområder til gavn for biodiversiteten. Det forventes derfor, at landspolitiske beslutninger i 2022 eller 2023 vil inkludere lovgivning for både kommunale og privates udlægning af naturarealer til biodiversitetsformål - måske i tilknytning til en egentlig biodiversitetslov.

Mange kommuner har allerede i dag efter de eksisterende regler, udlagt egne naturområder med græssende dyr. Det er i reglen mindre områder, der må forvaltes i forskellig grad.

Ligeså har en række private naturprojekter eksisteret i flere år - både stor og mindre skala. Mest kendt er nok Lille Vildmose i det Nordøst Himmerland, der primært ejes af Åge V. Jensens Fond. Med ca 7.800 hektar er det Danmarks største fredede område. Tidligere tørvegravning er ophørt og området har flere naturtyper, hvor den store højmose nok er den sjældneste og mest truede. Lille Vildmose har meget høj biodiversitet med over 10.000 dyre- og plantearter. Størstedelen af området er heget og nøglearter som elge, visenter, kronstyr og vildsvin hindrer tilgroning og understøtter de biologiske processer. Der er lagt stor vægt på turisme og formidling af natur. Lille Vildmose er nok det private naturprojekt, der kommer tættest på Naturnationalparkernes og IUCN kategori II principper for nationalparker. Der er også en række andre mindre, private naturområder. Fx Fugleværnsfondens 23 reservater rundt om i landet, hvis naturkvaliteter og indsatser rækker langt ud over det ornitologiske.

I udlandet findes en række interessante private naturområder. Et vigtigt pioner-projekt fra England er Knepp, hvor en privat ejer har omlagt 1400 hektar intensivt landbrug til dels ekstensivt brug, dels vild natur med store helårsgræssende dyr. Da der tilskudsføres og der udtages/sælges produkter som kød er det ikke selvforvaltende, men efter blot 20 år er arts- og individantallet af fx planter, fugle og sommerfugle eksploderet. Naturturisme er ligeledes en stor indtægtskilde. Knepp anses af naturfolk som et skoleeksempel på, hvordan private aktører kan kombinere forvildet natur med indtjening fra landbrugsproduktion og turisme.

Elge er browsere, og er glade for vand og vandplanter, foto Rune Engelbreth Larsen

<https://www.avjf.dk/avjnf/natuomraader/lille-vildmose/>
<https://danarige.dk/register-natuomraader-oplevelser-og-arter/>
<https://www.naturzonen.dk/udland>

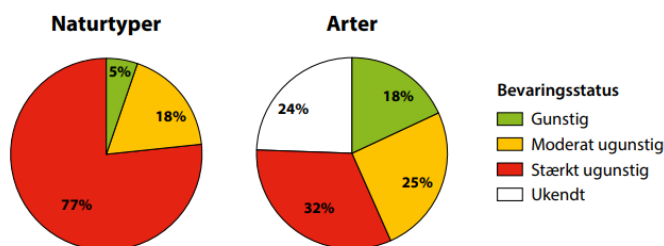
23. EU artikel 17 indberetning – Natura 2000

Natura 2000 områder er et netværk af beskyttede naturområder i EU. Formålet er at sikre de mest værdifulde og truede naturtyper, planter og dyr. I Danmark er der udpeget 257 Natura 2000 områder og de arter og naturtyper, der skal beskyttes står i områdets udpegningsgrundlag. Eksempler på naturtyper er sandbanker, rigkær, klithede, strandeng og eksempler på udpegede arter er Sortspætte, Springfrø, Hedepletvinge, Damflagermus, Gul stenbræk.

Natura 2000-områder består af fuglebeskyttelsesområder, habitatområder og ramsarområder. Nogle af områderne er både fuglebeskyttelses-, habitat- og ramsarområde på én gang. Natura 2000 områderne dækker 9 procent af det danske landareal og 26 procent af det danske hav.

Hvert sjette år skal Danmark, jf Habitatdirektivets Artikel 17, rapportere bevaringsstatus for de danske Natura 2000 naturtyper og arter til EU-kommissionen. Artikel 17-rapporteringen giver et overblik over status og udvikling i de særligt beskyttede Natura 2000-områder.

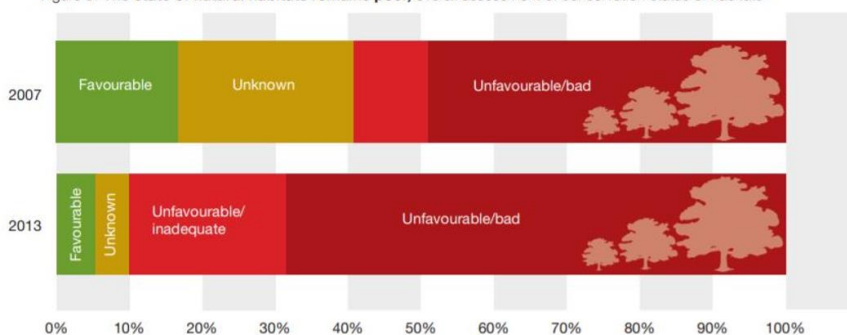
Seneste Artikel 17 indberetning var august 2019. Rapporten viste, at 95% af naturtyperne var i enten stærkt ugunstig eller moderat ugunstig bevaringsstatus. 57% af arterne var i stærkt eller moderat ugunstig bevaringsstatus. Dvs. kun 5% af naturtyperne og kun 18% af arterne har det godt. Det viser, hvor ringe en tilstand vores mest beskyttede natur har. Den ringe tilstand skyldes dræning, tilgroning, fjernelse af døde træer/dødt ved, intensiv skov- og landbrugsdrift. Danmark er det europæiske land, der har mindst og ringest beskyttet natur.

Figur fra Danmarks Artikel 17 indberetning 2019

Hver 6 år skal regeringen for hvert Natura 2000 område lave planer, der beskriver indsatsen for at forbedre tilstanden - nu i perioden 2022-27. Der blæser nye vinde, for regeringen lægger op til, at planerne skal sikre en meget vildere og mere selvforvaltende natur. Dvs. et betydeligt naturmæssigt løft af Natura 2000-områderne, hvilket også er helt nødvendigt, hvis områdernes yderst ringe bevaringsstatus skal bedres. Figuren herunder sammenligner Danmarks Artikel 17 rapporteringerne for 2007 og 2013. Det går den gale vej.

Figure 3. The state of natural habitats remains poor, overall assessment of conservation status of habitats

Source: Source: EC (2014), National Summary for Article 17 of the Habitats Directive, Report 2007-12

Sammenligning af habitat tilstand 2007 og 2013. Kilde: OECD "Environmental Performance Review" Denmark

<https://dce2.au.dk/pub/SR340.pdf>

<https://mst.dk/natur-vand/natur/natura-2000/>

24. NOVANA – det nationale overvågningsprogram

NOVANA er et program under Naturstyrelsen for overvågning af Danmarks natur. Programmet udføres af de regionale miljøcentre og koordineres af DCE Nationalt Center for Miljø og Energi.

NOVANA overvågningsprogrammet har otte delprogrammer: Hav og fjord, Søer, Vandløb, Stoftransport og landovervågning, Luftkvalitet, Punktkilder, Grundvand, terrestriske naturtyper og arter inkl. de internationale naturbeskyttelsesområder.

Formålet med NOVANA er at tilvejebringe data, der kan bruges til at opgøre påvirkning, tilstand og udvikling af natur og miljø i Danmark. Det er vi blandt andet forpligtet til af de forskellige EU-regler og internationale konventioner. Den nationale overvågning skal tilvejebringe den nødvendige viden for at kunne udarbejde de nationale vandområde- og Natura 2000-planer og for at kunne vurdere effekten af disse planer. Herudover bruges data som grundlag for at træffe afgørelser efter lovgivningen.

Overvågningen og indsamling af prøver foregår på udvalgte lokaliteter i hele landet, også på private arealer. Resultaterne af overvågningen på de 8 delområder samles hvert år i en rapport, som sendes til Folketinget.

Overvågningen udføres enten af Miljøstyrelsens egne medarbejdere eller af specialister, som Miljøstyrelsen har indgået kontrakt med. Overvågningen gennemføres efter standardforskrifter, som er udarbejdet i samarbejde med forskningsinstitutioner. På den måde sikres en ensartet og høj kvalitet af arbejdet

I Danmark laves samlet over 250.000 undersøgelser på mere end 35.000 stationer over en 5-årig periode. Intensiteten af overvågningen er meget forskellig. For nogle fagområder skal der måles månedligt, på andre fagområder er én gang hver femte år tilstrækkeligt.

NOVANA overvågningsresultaterne lægges i en database som er offentlig.

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2016/1001>

<https://mst.dk/media/175384/novana-pjece-juni-2019.pdf>

<https://arealinformation.miljoportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution>

25. Forvaltning af dyr bag hegn

De centrale bestemmelser i dyrevelfærdsloven gælder også for dyr, der udsættes i Naturnationalparker. Dyrevelfærdsloven §2 siger: *Dyr er levende væsener og skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.* Denne bestemmelse kan jf. loven **aldrig** fraviges, og man bliver retsforfuldt og straffet hvis bestemmelsen overtrædes.

Udgangspunktet for Naturnationalparkerne er, at de skal kunne understøtte de udsatte dyr med naturlig føde året rundt. Der anvendes bestande af fx kvæg, heste, bison, elg, kron dyr, dådyr, vildsvin og bæver. For hest og kvæg er der tale om robuste racer, der er født ude og går ude hele året. Semi-permeable hegn lader kron dyr, rådyr og dådyr passere frit, men holder heste, kvæg og bison inde.

Det fremgår af de enkelte Naturnationalparkeres forvaltningsplaner, at bestanden af de udsatte dyr skal tilses jævnlige og at tilsynet skal omfatte bl.a. huldvurdering og adfærd. Det inkluderer sikring af dyrevelfærd, hvordan syge/tilskadekomne dyr opdages, håndtering og hvordan regulering sker. Der er opstillet en beredskabsplan for særligt kritiske situationer, fx tørke eller hårde vintre. Her kan dyrenes huld opret holdes ved fx tilskudsfodring, regulering, udtagning eller flytning til mindre folde. Tekstindklippet herunder stammer fra Fussingø's naturnationalparks projektforslag om forvaltning af store planteædere.

Sammen med Fødevarestyrelsen, relevante eksperter og interessenter laves endvidere et overvågningssystem til at bedømme dyrenes sundhedstilstand. Det vil Naturstyrelsen anvende til overvågning af deres dyr i Naturnationalparkerne.

Samtidig ønskes ændrede regler, således at de tager hensyn til vilde dyrs behov for at leve deres egne liv, og hvor menneskers indgriben begrænses mest muligt. Det giver fx ikke mening at dyr, der lever vildt, skal øremærkes i henhold til EU-lovgivning.

3.2 Principper for forvaltning af de udsatte dyr

Naturstyrelsen sikrer, at der i naturnationalparken føres et proaktivt tilsyn med besætningerne, og at der er de rette faglige kompetencer til at passe dyrene, herunder tilknyttet tilsynsførende dyrlæger, så der gennemføres løbende tilsyn og udarbejdes skriftlige dyrlægerapporter. Naturstyrelsen vil i samarbejde med Fødevarestyrelsen og relevante eksperter og interessenter udarbejde et forsknings- og erfaringsbaseret overvågningssystem til bedømmelse af dyrenes sundhedstilstand (huldscore), som styrelsen vil anvende på de udsatte dyr. I forlængelse af overvågningen fastsættes klare retningslinjer for håndteringen af de udsatte dyr, herunder udarbejdelse af proaktive forvaltningsplaner i forhold til dyrenes fødegrundlag, som dækker alle årstider, hvor der tages højde for fødegrundlaget både generelt og i definerede risikoperioder. Huldscore skal være en del af forvaltningsplanerne. Med henblik på sikring af dyrevelfærden, udarbejdes en beredskabsplan for håndtering af dyrene i særligt kritiske situationer. De tiltag, der kan indgå i en beredskabsplan, er beskrevet i faktaboksen nedenfor og vil følge de retningslinjer, som fremgår af den handlingsplan for tilsyn med helårsgræsning på Naturstyrelsens arealer, som blev oversendt til Folketinget den 15. april 2021. I forbindelse med udarbejdelse af beredskabsplanen vil de beskrevne tiltag blive konkretiseret yderligere.

I Naturnationalpark Fussingø er hensynet til dyrevelfærden i forvaltningen af de udsatte dyr afgørende.

Tekster hentet fra Fussingø Naturnatioalpark's projektforslag

Beredskabsplan

Følgende tiltag – ud over bestandsregulering og flytning af dyr - kan bringes i spil og eventuelt anvendes simultant:

- Etablering af mindre frahegninger på 1-3 ha som kan åbnes ifm. perioder med særlig fødemangel. Frahegningerne flyttes med fx 5-7 års mellemrum og kan dermed skabe en strukturel variation med forskellige tilgrøningsstadier.
- Fældning af træer, hvor dyrene vil kunne æde knopper, kviste, bark mm. Træerne vil efterlades og dermed skabe mere dødt ved i skovbunden
- Etablering af aflastningsarealer uden for naturnationalparken. Under helt særlige forhold vil dyrene i en kortere periode kunne sluses ud på disse arealer.
- Tilskudsfodring

https://naturstyrelsen.dk/media/303529/Naturnationalparker_ofte_stillede_spoergsmaal_011121.pdf

<https://naturstyrelsen.dk/media/291998/projektforslag-for-fussingoe.pdf>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/dn-til-dyrenes-beskyttelse-alle-arter-faar-bedre-vilkaar-i-de-nye-Naturnationalparker>

26. Dyrevelfærd og dyrevelfærdslov

Staten har ansvar for udsatte dyr i hegnede Naturnationalparker. Det er indiskutabelt. Dyrene skal behandles forsvarligt og der kan jf. L229 Lov om Naturnationalparker **aldrig nogen sinde** dispenseres fra Dyrevelfærdslovens §2: *Dyr er levende væsener og skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.* Paragraffen kan ikke misforstås. Sultende og lidende dyr er ulovligt og de ansvarlige retsforfølges og straffes.

Der kan **under særlige vilkår dispenseres** fra Dyrevelfærdslovens §3 i Naturnationalparker, der lyder: *Enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.* Der gives således **kun** dispensation under en række vilkår: Dyrene skal kunne finde tilstrækkelig føde/vand, læ og ly for vind og vejr, kun robuste racer anvendes, der udføres proaktivt, professionelt tilsyn og skriftlige dyrlægerapporter, der etableres overvågningssystem med klare retningelinier for dyrehåndtering inkl huldscoriprogram, det etableres beredskabsplan, der sikrer tilskuds fodring, eller bestandsregulering eller flytning ved fødeknaphed. Det er således en klar og ubetinget juridisk forudsætning, at en dispensation fra §3 om fodring og vanding af dyrene kræver, at der til enhver tid er tilgængelig vand, føde og ly/læ ad naturlig vej. Ellers retsforfølges og straffes de ansvarlige.

Der kan endvidere dispenseres fra dyrevelfærdslovens §9: *Stk. 1 Enhver, der holder dyr, skal sørge for, at dyret tilses mindst en gang om dagen. Stk. 2. Bestemmelsen finder ikke anvendelse på fritgående dyr på græs el.lign. Sådanne dyr skal dog tilses jævnlige.* Dispensation fra §9 betyder kun noget for det daglige tilsyn med heste, idet der siden 2008 har været et særkrav for heste med dagligt tilsyn. Alle andre arter fx køer, geder, får, lamaer mv. der går på græs, har kun lovkrav om jævnlige tilsyn. Så før 2008 var der ikke særkrav for heste om et dagligt tilsyn. Grunden til at man i Hesteloven af 2008 indførte særkrav om dagligt tilsyn med heste skyldes, at der var alt for mange hobby- og rideheste i landet, der gik alene på for små og kummerlige folde, og hvor et jævnlige tilsyn var utilstrækkeligt. I Naturnationalparkerne giver det ikke mening, at tilsynsfrekvensen for heste og kvæg ikke er den samme, derfor er tilsynsfrekvensen med heste nu sidestillet med kvæg.

Billedet illustrerer, hvorfor mange hobby- og ridehestes forhold kræver dagligt tilsyn. Foto: Bengt Holst.

De udsatte dyr vil få et dejligt, frit og naturligt liv. Heste og kvæg er sociale dyr, der trives bedst i familieflokke med fri fødesøgning, store områder at bevæge sig på og frihed til at vælge hvornår de vil hvile, æde, vandre, parre sig og få føl. Det er høj dyrevelfærd, vi ikke kan tilbyde andre arter i vores varetægt. Samtidig er de græssende dyr nøglefaktorer i at løfte biodiversiteten, så også vilde arter får bedre velfærd.

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/hestefolk-og-ryttere-hest-vil-vaere-et-fremragende-bidrag-til-genopretning-af-vores-natur>

<https://mim.dk/natur/Naturnationalparker/qa-om-dyrevelfaerd-hegn-adgang-og-friluftsliv/>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/dn-til-dyrenes-beskyttelse-alle-arter-faar-bedre-vilkaar-i-de-nye-Naturnationalparker>

27. Offentlighedens adgang

I Lov om Naturnationalparker står i § 61a, at "En naturnationalpark skal forvaltes med natur og biodiversitet som hovedhensyn. Endvidere at " Offentlighedens adgang til og fra naturnationalparken må dog ikke forhindres eller vanskeliggøres unødigt".

De fleste Naturnationalparker hegnes med et lavt kreaturhegn. Der udsættes semi-vilde, robuste helårsgræssende heste og kvæg, nogle steder med kastrede og ikke-reproducerende bestande.

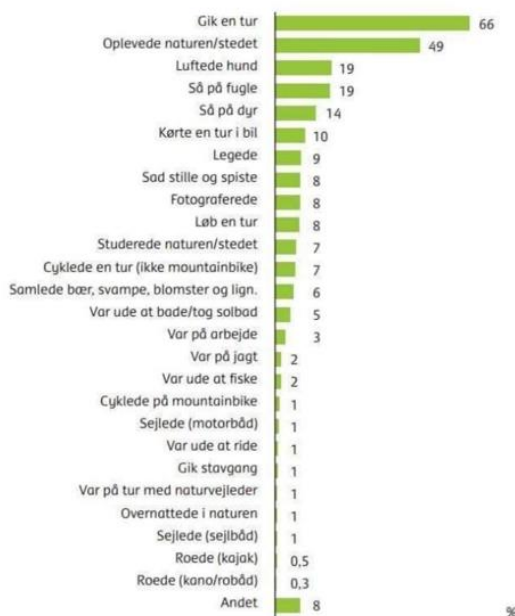
De årlige besøgstal i vild natur med græssende dyr er høje. Befolkningens interesse for at opleve vild natur med græssende dyr bekræftes af en EPINIONS-undersøgelse i 2022, hvori 73% af den danske befolkning støtter op om etablering af Naturnationalparker og urørt skov.

Ser man på folks aktiviteter i naturen, viser Friluftsrådets analyse fra 2013 og 2017, at langt de fleste brugere går tur, oplever naturen, ser på fugle/dyr, lufter hund. Færrest rider, går på jagt, kører mountainbike.

Det skal understreges, at de uheld med dyr, der har været, alle er sket ved traditionel sommergræsning, hvor der anvendes menneskevenlige dyr, som får tilskudsfoeder og vinteropstaldes. Der har IKKE været uheld med helårsgræssende dyr, fordi de IKKE menneskehåndteres eller fodres. De har naturlig skyhed og flytter sig. Naturnationalparkerne har også stillezoner uden menneskeforstyrrelser, hvori dyrene kan søge fred. Der er opsat "nudging"-skilte om ikke at gå i stillezoner. Hvis de ikke respekteres, kan forbud blive aktuelt.

Endelig bør det sikres, at parkernes friluftsliv og motionssport jf. IUCNs principper ikke forstyrrer eller forringer de naturlige processer og der bør foretages løbende monitoring, men evt. tilpasning af typer og intensitet af aktiviteter, således at naturen reelt har første prioritet.

Aktiviteter ved seneste besøg i naturen

Figur 2. Variationen af danskernes aktiviteter ved seneste besøg i naturen (Jensen, 2013).

Friluftsrådets undersøgelse af naturbrugeres aktiviteter i 2013. 2017 viser samme resultat jf. referencenl.

Jægersborg Dyrehave	+ 6 millioner/år
Vestamager	750.000 /år
Lille Vildmose	200.000/år
Haderslev Dyrehave	150.000/år
Almindingen	150.000/år
Langeland	90.000/år
Boto	60.000/år

Årlige besøgstal i naturområder med helårsgræssende dyr'

<https://www.retsinformation.dk/eli/ft/202012L00229>

<https://mim.dk/natur/Naturnationalparker/qa-om-dyrevelfaerd-hegn-adgang-og-friluftsliv/>

<https://friluftsradet.dk/sites/friluftsradet.dk/files/media/document/danskernes-friluftsliv-2017.pdf>

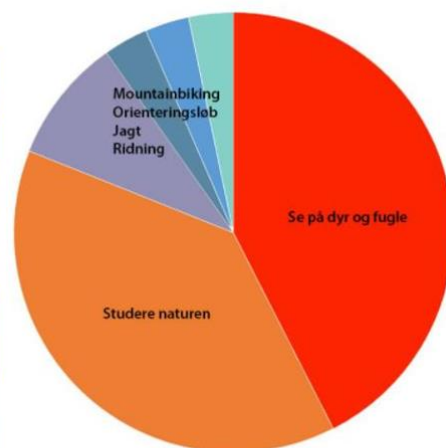
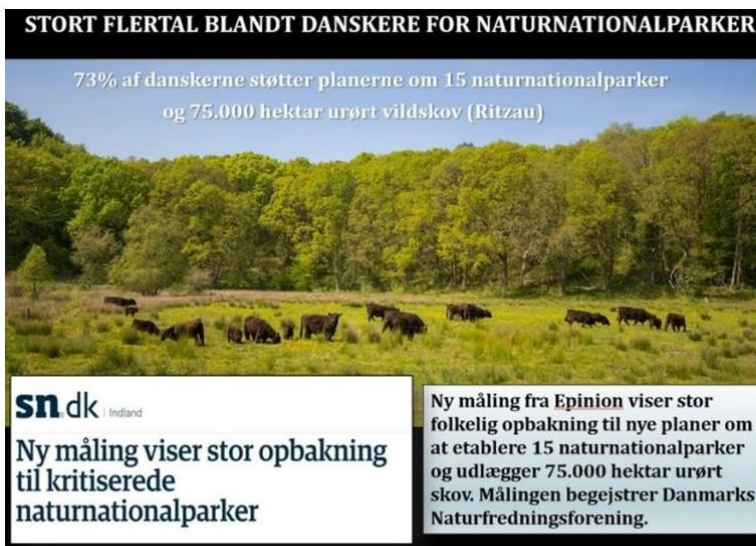
28. Friluftsliv – benyttelse og beskyttelse

Vores natur opfattes generelt som en slags fælles eje, som vi mennesker kan besøge og nyde på forskellig vis. Der er endvidere en udbredt opfattelse af, at naturen på flere plan kan berige os med sine kvaliteter af netop naturværdier. Når vi taler om beskyttet natur af forskellig slags, kommer to hoved-grupperinger af befolkningen let til at have modsatrettede interesser. I den sammenhæng taler man om henholdsvis ”benytttere” og ”beskytttere”.

I Naturnationalparkloven §65a står ”en naturnationalpark skal forvaltes med natur og biodiversitet som hovedhensyn med henblik på, at naturen i området så vidt muligt kan udvikle sig på egne præmisser. Men virkelighedens verden er der ikke lagt op til nogen begrænsning af friluftslivet. Erfaringen fra Naturnationalparkernes opstartsfasen viser, at de involverede lokale projektgrupper har en tung overrepræsentation fra ”benyttersiden”. Erfaringen viser endvidere, at man som ”benytter” har stor indflydelse på nationalparkernes forvaltningen af sport og andre aktiviteter, på trods af, at loven siger, at naturen har 1. prioritet.

Man tillader således fri ”fladefærd” – altså færdsel uden for veje og stier, hvilket er u hensigtsmæssigt, da dyrene pga. opsøgende mennesker eller friluftsliv, presses ud i områder, de ellers ikke ville vælge. Vi ved også, at f.eks, mountainbike-sport markant forstyrrer fugles yngleområder i skov. Men der er ikke lagt op til fx MTB-regulering. I andre europæiske IUCN kategori II parker er MTB- kørsel som hovedregel ikke tilladt pga. forstyrrelser af dyrelivet og de har -i modsætning til danske parker- tydelige regler og begrænsninger for fladefærd.

Nyere meningsmålinger fra bl.a. Friluftsrådet og DN (Gallup/Epinion) viser, at et stort flertal af danskere ønsker mere vild natur og at det altovervejende flertal, ikke dyrker sport eller lignende, men kommer der for at opleve naturen i sig selv. Befolkningen i bred forstand ønsker mere vild natur og at vi benytter naturen til de stille aktiviteter og naturoplevelser.

Brugerhyppighed af aktiviteter i naturen, kilde Danskernes friluftsliv, Friluftsrådet 2017

Danmarks Naturfredningsundersøgelse 2022, collage Rune Engelbreth Larsen

https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1533

https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1781

<https://www.dn.dk/nyheder/ny-maling-kaempe-opbakning-til-Naturnationalparker/>

https://friluftsradet.dk/undersoegelsen-danskernes-friluftsliv?fbclid=IwAR1KqxV9z_Xy-NhZ8wZSE1uYELR9BeM-5pZx81R51NTcHR2RFSqL9UXymaW4

The National Park Guide – Europe / Brian Gade, Lone Ildved / Original Nature Aps , Sorø 2020

29. Friluftsliv, risici og ansvar

I Lov om Naturnationalparker står i § 61a, at "En naturnationalpark skal forvaltes med natur og biodiversitet som hovedhensyn. Endvidere at " Offentlighedens adgang til og fra naturnationalparken må dog ikke forhindres eller vanskeliggøres unødigt".

Miljøministeren siger i et talepapir om ansvar: *Det skal være trygt at bevæge sig i naturen, også i Naturnationalparkerne. Her vil der være fokus på, at give folk gode råd om hensigtsmæssig adfærd blandt dyrene, så brugerne kan føle sig trygge. I forhold til at færdes, gælder Naturbeskyttelseslovens bestemmelser om, at færdsel i naturen sker på eget ansvar. Hvis man fx snubler over en trærod eller en gren. Det er altså den besøgenes eget ansvar, at færdes efter de forhold, der almindeligvis gælder i naturen. Endvidere gælder de samme regler for erstatningsansvar, som på alle andre områder.*

I tilfælde, hvor Naturstyrelsen har handlet ansvarspådragende, kan Naturstyrelsen have et erstatningsansvar. Det er op til en dommer at vurdere. Naturbeskyttelsesloven fritager altså ikke Naturstyrelsen for et erstatningsansvar efter de almindelige erstatningsmæssige regler".

Interessen for at opleve vildere natur med græssende dyr bekræftes af en EPINIONS-undersøgelse i 2022, hvori 73% af befolkningen støtter op etablering af Naturnationalparker og urørt skov. Fx har den hegnede Jægersborg Dyrehave 6 millioner besøg/år. Utrygheden går især på farlighed og uheld med de store græssere. Det skal understreges, at de uheld, der har været, alle er sket ved traditionel sommergræsning med menneskevangte, opsøgende dyr, som fodres og vinteropstaldes. Der har **ikke** været uheld i projekter med semi-vilde helårsgræssede dyr, fordi de ikke menneskehåndteres eller fodres. De har en intakt naturlig skyhed, er ikke opsøgende og flytter sig helst, når man kommer. Der er ganske få færdselsregler med semi-vilde dyr man skal lære: Vis respekt, hold god afstand, hold øje med dyrene, gå i en stor bue udenom dyr -også hvis de ligger på stien, ingen fodring eller klapning, lad hunden blive hjemme eller hold den i kort snor. Dyr med unger kan opfatte hunde som rovdyr. Ligesom man lærer trafikregler, skal man lære de få regler der er ved at omgås græssere.

Når man snakker om risici, er det også vigtigt at holde sig proportionerne for øje, i forhold til andre accepterede risici i samfundet. Her er omtrentlige årlige gennemsnitstal for andre risici, som vi frivilligt udsætter os for dagligt i samfundet uden at tænke nærmere over det: Rygning: 13.000 dødsfald, trafik: 160 dræbte/2700 skadede, alkoholrelaterede skader: 3000, alm. cykling 50 dræbte/50 tilskadekomne, MTB skader: 2400, hestesportskader: 8000. Sandsynligheden for skader i Naturnationalparker er neglignel og det er langt farligere at køre til stedet i sin bil.

Baggrund:

Færdsel i naturen sker på eget ansvar, hvilket fremgår af adgangsbestemmelserne i naturbeskyttelseslovens §§ 22-26. Bestemmelserne mønter sig som hovedregel på situationer, hvor en gæst f.eks. snubler over en gren eller trærod i naturen. I sådanne tilfælde er der ingen andre skadevoldere end gæsten selv, og gæsten må således indstille sig på at færdes under de forhold, der normalt gør sig gældende i naturen.

Det er dog Miljøministeriets vurdering, at naturbeskyttelsesloven ikke fritager Naturstyrelsen for erstatningsansvar efter de almindelige erstatningsretlige regler. Der vil således skulle ske en konkret vurdering af, om Naturstyrelsen f.eks. i forbindelse med en ulykke må anses for at have handlet ansvarspådragende, og om der i øvrigt er den fornødne sammenhæng mellem Naturstyrelsens adfærd og skaden, og dermed om der skal udbetales erstatning til den tilskadekomne. Dette spørgsmål skal afgøres af domstolene.

Tekst fra Miljøministerens talepapir

Hvorvidt en udflugtsleder kan ifalde et erstatningsansvar beror efter Miljøministeriets opfattelse på en konkret vurdering af, om de almindelige erstatningsbetingelser er opfyldt. Dette adskiller sig efter ikke fra udflugtslederens ansvar ifm. færdsel på andre områder, herunder på Naturstyrelsens øvrige arealer. I praksis kan der være en instruktions- og tilsynspligt, hvis man f.eks. arrangerer udflugter. Dette kan have betydning for ansvarsvurderingen, særligt hvor der er tale om aktiviteter, der er forbundet med risici. Dette gælder generelt og ikke særligt for naturnationalparker.

Ovenstående forhold vil altid komme an på en konkret vurdering, som foretages af domstolene.

<https://mim.dk/natur/Naturnationalparker/qa-om-dyrevelfaerd-hegn-adgang-og-friluftsliv/>

https://naturstyrelsen.dk/media/303529/Naturnationalparker_ofte_stillede_spoergsmaal_011121.pdf
side 5-7

Video: Sådan færdes du blandt græssende dyr: <https://youtu.be/s-pp3leu2M0>

30. Finanslov 2022 om havmiljø og -natur

Regeringen og SF, R, V, EL, Å og KD har aftalt følgende om havmiljø og -natur i Finanslov 2022 (6. dec 2021).

Bedre havmiljø

"Aftalepartierne er enige om at styrke naturen og biodiversiteten på havet og gøre viden om havmiljø mere tilgængeligt.

Marine Naturnationalparker

Aftalepartierne er på den baggrund enige om at etablere marine Naturnationalparker i Øresund og Lillebælt. Som led i etableringen af Naturnationalparkerne prioriteres midler til vidensindsatser, et sekretariat for hver af parkerne og naturfremmende indsatser i Øresund og Lillebælt. Regeringen vil til foråret komme med et oplæg til en konkret model for Naturnationalparkerne, herunder vil det undersøges, om Naturnationalparkerne kan etableres efter UNESCO-kriterier under hensyntagen til fortsat erhvervs-mæssig eller anden aktivitet i parkerne. Der afsættes 10 mio. kr. årligt i 2022-2025.

Øresundsakvariet

Aftalepartierne er endvidere enige om at videreføre støtten til Øresundsakvariet. Øresundsakvariet er et mindre saltvandsakvarium i Helsingør, der har specialiseret sig i Øresunds og Kattegats dyre- og planteliv. Der afsættes 3,0 mio. kr. årligt i perioden 2022-2025.

Havplan

Aftalepartierne er enige om, at en ny havplan skal tage hensyn til økonomiske, sociale og miljømæssige forhold samt sikkerhedsaspekter for at støtte en bæredygtig udvikling og vækst i den maritime sektor under anvendelse af en økosystembaseret tilgang og for at fremme sameksistens af forskellige relevante aktiviteter og anvendelser. Havplanen skal dermed fremtidssikre Danmarks styrkeposition inden for havvind, bidrage til bedre beskyttelse af biodiversiteten og sikre fortsat gode vilkår for dem, der i dag agerer på havet. Regeringen har på den baggrund fremlagt udkast til havplan, som har været i offentlig høring. Regeringen vil med afsæt i de indkomne høringsvar forhandle en samlet havplan med Folketingets partier til foråret 2022 for at sætte en ambitiøs og bæredygtig retning for det danske havareal, herunder med stærkere fokus på naturbeskyttelse.

Trawlfri zone

Aftalepartierne er enige om at etablere en trawlfri zone i Bælthavet, som dækker Lillebælt, Storebælt og Langelandsbælt. Aftalepartierne vil i foråret 2022 drøfte en konkret implementeringsplan. Den trawlfrie zone skal bidrage til at skabe et bedre havmiljø bl.a. ved fremme af skånsomme fiskerier, at forbedre gyde- og opvækstforhold for torsken, som vil have bedre muligheder for at finde ly i uforstyrrede og intakte bundhabitater, samt styrke lystfiskeriet og lystfiskerturismen i området ved torskens tilbagevenden.

Ophugningsordning

Aftalepartierne er desuden enige om at etablere en ophugningsordning for fiskere i Østersøen under EHFF (Hav- og Fiskeriudviklingsprogrammet). Dette drøftes med aftalepartierne bag EHFF. Ophugningsordningen etableres uden statsligt opkøb af kvoteandele."

Stenrev

Aftalepartierne er enige om at støtte genetablering af stenrev i Danmark. Regeringen vil i foråret 2022 komme med et oplæg til udmøntning af rammen, der bl.a. adresserer mulighederne for at genetablere Hunderevet. Der afsættes 10 mio. kr. årligt i 2022-2023.

<https://fm.dk/media/25335/aftale-om-finansloven-for-2022.pdf>

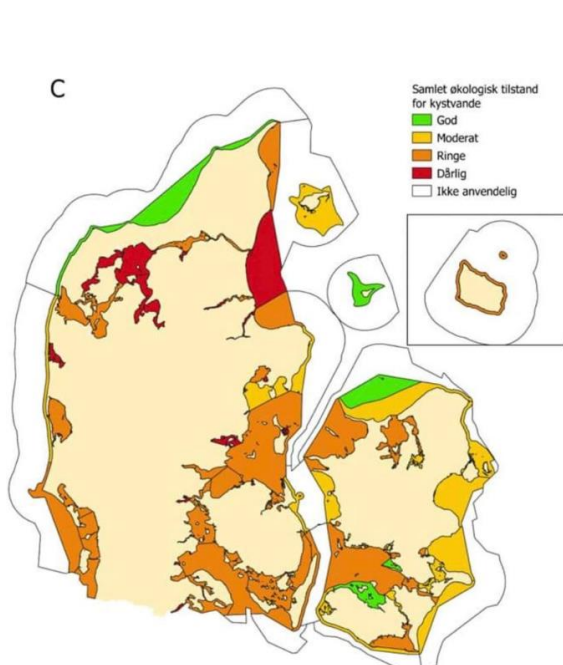
31. Havplan - marin fysisk planlægning

Havplanloven (lov om maritim fysisk planlægning), der udspringer af et EU-direktiv, trådte i kraft i 2016. Loven siger, at staten skal lave en fysisk planlægning af havets anvendelse, og at denne havplanlægning skal være økosystembaseret og støtte en bæredygtig udvikling, vækst og sameksistens af forskellige anvendelser. Havplanen skal gælde i 10 år og skal sikre en bæredygtig udnyttelse af havet inden 2027. Havets fysiske planlægning svarer lidt til den fysiske opdelingen af landet i by-land- og sommerhuszone.

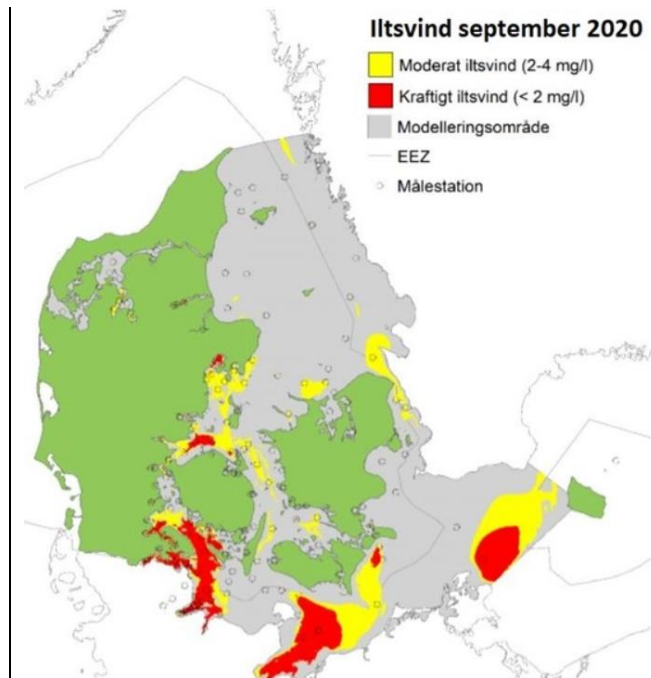
Ved bæredygtig udnyttelse forstås, at man høster af ressourcerne uden at ødelægge naturkapitalen, således at der ikke tages mere end der produceres eller at eksempelvis evnen til at producere lider skade. Er naturkapitalen reduceret, må der ske en genopretning, før høsten af ressourcer kan anses for at være bæredygtig.

I foråret 2021 udsendte Søfartsstyrelsen, som er ansvarlig myndighed, et havplanudkast i høring (www.havplan.dk). Udkastet kom på et tidspunkt, hvor alle forskere har rapporteret om den store krise havnaturen befinder sig i. Udkastet er kritiseret for alene at tage hensyn til produktionsinteresser og helt at udelade den økosystembaserede og bæredygtige tilgang, som direktiv og lovgrundlag kræver. Man forholder sig heller ikke til kravene i Habitatdirektivet eller Vandrammedirektivet.

Havet med dets mange levesteder på havbunden og i de frie vandmasser er kraftigt påvirket af en lang række presfaktorer som fiskeri, fysisk forstyrrelse af havbunden, klimaforandringer og de negative effekter af næringsstoffertilførsler, fremmede arter, støj, miljøfremmede stoffer, plastik. Dette har medført en række alvorlige skader på havets natur og miljø og kraftige iltsvind i de indre danske farvande ses næsten årligt. Selvom ca. 18 % af havarealet formelt er udlagt til Natura 2000-beskyttede områder, har kun få procent fx forbud mod bundslæbende redskaber. Det vurderes, at kun 4,8 % af Danmarks samlede havareal er beskyttet efter IUCN internationale kriterier.

Økologisk tilstand i indre danske farvande. Kilde Miljøstyrelsen, illustration RGO, Mads Galsgaard Klokker

Eksempel på årligt iltsvind, september 2020, Kilde NOVANA

Ser vi på EU's Habitatdirektiv, har Danmarks otte beskyttede Natura 2000 hav-naturtyper, hvor situationen er den samme. De 8 hav-naturtyper er: Rev, boblerev, vadeflader, laguner, sandbanker, flodmundinger, lavvandede bugte og vige samt havgrotter. Af disse har kun én naturtype i "gunstig bevaringsstatus", nem-

lig havgrotter ved Bornholm. De syv andre er i *"stærk ugunstig bevaringsstatus"* pga. påvirkninger fra næringsstoffer, miljøfremmede stoffer, fiskeri med bundslæbende redskaber, råstofudvinding, havbrug mm. Fx forstyrres mere end 80% af havbunden i Danmark årligt - primært af fiskeri med bundslæbende redskaber. Det er ødelæggende for dyr og planter, der lever på og i havbunden og øger risikoen for iltsvind. Det svarer til en pløjemark på land.

Ser vi på EU's vandrammedirektiv opdeler det vores vores kystvande i 119 områder. Kortet viser, at kun fire af disse områder har en *"God Økologisk Tilstand"*. Den årlige statusrapport for naturens tilstand (NOVANA) konkluderede således i 2019: *"De senere års udvikling har vist, at de danske farvande fortsat er meget sårbare over for påvirkninger og endnu er langt fra målet om en stabil god miljøtilstand"*. Senest i 2027 skal samtlige danske kystområder have *"God Økologisk Tilstand"* (grøn på kortet), for at opfylde EUs krav til Vandrammedirektivet.

Havplanten Ålegræs bruges som målestok for økologisk kvalitet, idet planten "sladrer" om havets tilstand. Ålegræs vokser normalt som udbredte ålegræs-enge på havbunden. Ålegræs kaldes også det kolde vands "koralrev", eller "havets blå skove", for her lever stort set alle de krebsdyr, små fisk, yngel mm. som er afgørende for et funktionelt økosystem. Samtidig binder Ålegræs store mængder af CO₂ – faktisk meget mere end skove. Men dybdegrænsen og udbredelsen for Ålegræs er de sidste 100 år reduceret fra ca. 10-15 meters dybde til ca. 4-8 meters dybde pga. udskygning fra algeopblomstringer pga. nærings saltbelastning samt iltsvind. Bundtrawl ødelægger endvidere ålegræsbestandene.

Ålegræsbede burde have status som "urørt skov".

I Folketinget synes der faktisk at være forståelse for den sønderlemmende kritik havplansudkastet har modtaget. I Finanslov 2022 fremgår det således, at regeringen og aftalepartierne ønsker en meget grønnere havplan ved forhandlingerne i foråret 2022. Samtidig afsætter penge til genetableringen af stenrev og der etableres en trawlfri zone i Bælthavet (Lillebælt, Storebælt og Langelandsbælt).

<https://havplan.dk/da/page/info>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/forskere-og-raadgivere-vend-havplanen-paa-hovedet>

<http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2021/06/HavEkspertU.pdf>

<https://dce2.au.dk/pub/SR418.pdf>

<https://www.dmu.dk/Pub/FR755.pdf>

<https://www.altinget.dk/artikel/251301-her-er-hovedpunkterne-i-finansloven>

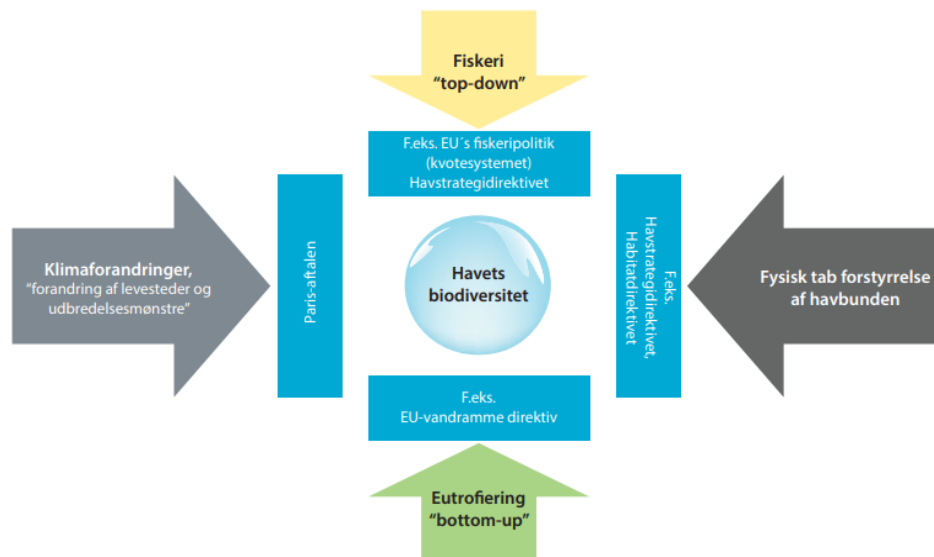
<https://fm.dk/media/25335/aftale-om-finansloven-for-2022.pdf>

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/400>

https://www.sportsfiskeren.dk/natur-og-fiskeripolitik/nyheder/2022/04/video-dokumenterer-tykt-lag-slam-under-muslingefarm-i-limfjorden?fbclid=IwAR1MlcN76o27xrTrmlyzLdgHCvBRE-myjQmBgM6AZd8VZ03Lf_OZxmi7zTaE

32. Marine Naturnationalparker

Havet er den største og vildeste naturtype vi har, men havet er voldsomt negativt påvirket af fire hovedpresfaktorer: fiskeri, forstyrrelser af havbunden (især trawling og råstofindvinding), kvælstoftilførsel fra landbruget og klimaforandringer. Disse presfaktorer forstærker hinanden og er hovedårsag til havets problemer. Trusler og løsninger beskrives i den nylige IPBES faciliterede konsensusrapport, som 20 danske marine forskere har udgivet. Ekspertudtalelsen hedder: *Genopretning af marin biodiversitet og bæredygtig anvendelse af havets resurser*. Figuren er hentet fra ekspertudtalelsen og viser de 4 hovedpresfaktorer.

Figur 1. Fire dominerede trusler for biodiversiteten i de danske farvande. Fra toppen er det marine fødenet påvirket af fiskeri, som fortrinsvis fjerner rovfisk, og dermed ændrer balancerne længere nede i fødenettet. Eutrofiering påvirker især bunden af fødekæden og påvirker vandkvalitet og udbredelsen af vegetationsbælterne og hele økosystemets artssammensætning og struktur. Fysisk forstyrrelse af havbunden skader direkte dyr og planter, men havbunden som levested skades også ved at fjerne den rumlige variation. Klimaforandringer påvirker udbredelsesmønstre og forstærker den negative effekt af de andre trusler. I de blå firkanter er indsat eksempler på internationale aftaler, direktiver og konventioner, der er under implementering i Danmark, og som skal danne grundlaget for at imødegå de enkelte trusler.

Selv om marine forskere i mange år har råbt op, har den marine biodiversitet været totalt overset i dansk naturpolitik. Derfor er det glædeligt, at EU nu i deres nye biodiversitetsstrategi kræver, at medlemslande som Danmark beskytter 30% af havarealet, heraf 10% strengt beskyttet inden 2030.

EU-kravet har bl.a. betydet, at regering og aftalpartierne i Finanslov 2022 har afsat ti millioner kr. årligt i 2022-2025 til at etablere to marine Naturnationalparker, Øresund og Lillebælt. Formålet med de to marine Naturnationalparker er at genoprette områdernes biodiversitet og økosystemer. Der skal reetableres et mangfoldigt dyre- og planteliv, hvilket også vil gavne omliggende havområder. Der skal endvidere etableres et videnssekretariat samt forskellige naturfremmende foranstaltninger.

Øresund har i mange år været friholdt for egentligt erhvervsfiskeri, herunder trawling, og resultatet ses i en rig biodiversitet, gode bundforhold med føde og levesteder for dyre- og planteliv samt et naturært småbådsfiskeri. Øresund er det eneste åbne danske havområde, hvor der drives en form for bæredygtigt, lokalt fiskeri og hvor der er høj biodiversitet og koncentrat af marine naturtyper inden for et relativt lille og tætbeholdt område. Udgangspunktet er således godt for en marin naturnationalpark med biodiversitet som hovedhensyn.

Lillebælt ser lidt anderledes ud. Det sydlige Lillebælt er udlagt som Natura 2000 område (N112). Jf. Havplanen (www.havplan.dk) er der planlagt store områder her med produktion af linemuslinger mhp. at de fjerner kvælstof fra landbrugsudledningerne. Der er også planlagt fortsættelse af de tre havbrug i Lillebælt. Nord for broen er der planlagt for råstofgravning. Samlet set, er Lillebælt et stykke fra IUCN kat II kriterier, og man har ikke i havplanens 10 års planperiode taget skridt til, at reducere produktion og marin ressourcudnyttelse. Havplanen skal dog politisk forhandles, så det kan ændre sig.

*Havplanudkast for
naturnationalpark Lillebælt-området*

Zoner Nulstil

- Udviklingszoner
- Ah = Havbrug
- Ak = Kultur- og oplantningsbanker til produktion af skaldyr
- Ao = Opdræt af skaldyr i vandsøjlen
- Ec = CO₂-lagring
- Ei = Vedvarende energi og energiløer
- Eo = Efterforskning og indvinding af olie og gas
- Ev = Vedvarende energi
- Ib = Konkrete transportinfrastrukturprojekter
- R = Råstofindvinding
- Ek = Kabelkorridorer for vedvarende energi
- Er = Konkrete transitørledninger
- G = Generel anvendelseszone
- Ik = Kompensationsafgravninger
- Il = Beskyttelsesforanstaltninger for luftfart
- L = Konkrete landindvindingsprojekter
- N = Natur- og miljøbeskyttelsesområder
- S = Sejladskorridorer

Forslag til ændringer

- I høring
- Høringsperiode afsluttet

Signaturforklaring

*Havplanudkast for
Naturnationalpark Øresund*

<http://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2021/06/HavEkspertU.pdf>

<https://www.altinget.dk/artikel/251301-her-er-hovedpunkterne-i-finansloven>

<https://www.iucn.org/theme/marine-and-polar/our-work/marine-protected-areas>

<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-021.pdf>

33. Marine Nationalparker - IUCN eller UNESCO Biosfære model?

I Finanslovsaftale af 6. dec 2021 står: *Regeringen vil til foråret komme med et oplæg til en konkret model for Nationalparkerne, herunder vil det undersøges, om Nationalparkerne kan etableres efter UNESCO-kriterier under hensyntagen til fortsat erhvervsmaessig eller anden aktivitet i parkerne.*

Det må læses således, at regeringen formentlig vil følge UNESCO-Biosfære zoneringer, som er mere fleksible. Det kan undre lidt, da IUCN også har stor fleksibilitet indbygget i deres kategorisering for naturbeskyttede i de såkaldte "Marine Protected Areas" (MPAs). Formentlig kan UNESCOs Biosfære zoneringsystem bedre tilgodese det eksisterende ikke-naturvenlige erhvervsaktiviteter, der i dag foregår i områderne. I Danmark er Møn og omgivende øer det eneste UNESCO Biosfæreservat i Danmark.

Øresund og især Lillebælt er udfordret af en række erhvervs- og andre aktiviteter, der lige nu må betegnes som uforenlige med IUCN' kategori II parker for "Marine Protected Areas" (MPA), i hvilke der jo ikke må ske ressourceudnyttelse ("no-take"). I Lillebælt er der fx 3 havbrug, der planlægges muslingefarme og der sker råstofgravning og der er spildevandsudledning fra byer.

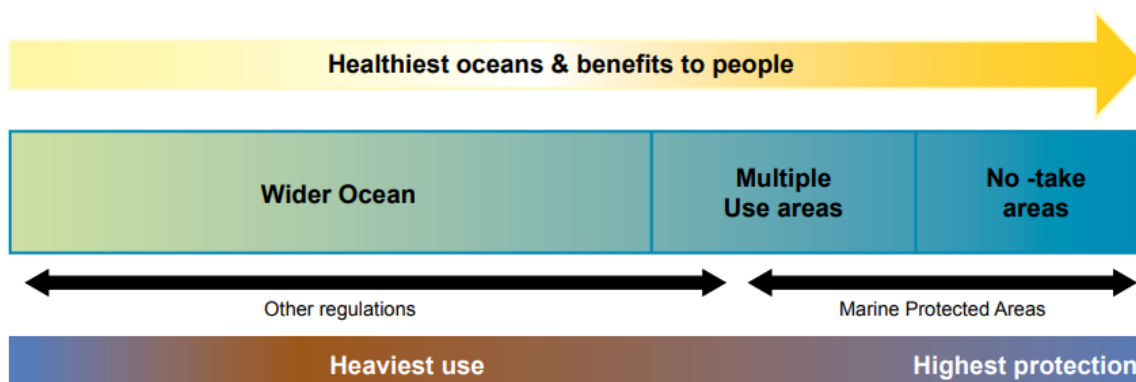
IUCN graduerede kriterier

IUCN har kriterier for beskyttede MPA-havområder. 1) Naturbeskyttelse være hovedformålet, 2) havområdet skal have en størrelse, placering og udformning, der muliggør dette. 3) Grænserne skal defineres klart, 4) der skal laves forvaltningsplan og 5) tilstrækkelige ressourcer og kapacitet afsættes.

IUCN understreger samtidig, at hvis hovedformålet er noget andet en naturbeskyttelse fx bæredygtigt fiskeri, kan det ikke betegnes som en MPA. IUCN siger også, at hvis fiskeri eller anden ressourceudnyttelse kan forenes med hovedformålet i en MPA, skal aktiviteterne have en lav økologisk påvirkning, være bæredygtige, forvaltes og passe ind i en definition/kategori af et IUCN-beskyttet område.

Endelig fremhæver IUCN, at man i et havområde godt kan have et mix af IUCN kategorier udover den strenge "no-take" MPA kategori. Et havområde kan således IUCN-zoneres efter graden af naturbeskyttelse. Skitsen herunder illustrerer IUCNs eksempel på zonerung. IUCN siger faktisk, at strenge "no-take" MPA'er i dag kun udgør en lille del af verdens MPAs, men at andelen bør øges betragteligt.

MPAs fall into several different categories on a continuum from fully protected areas with no take, through to multiple use areas, as defined by the guidelines for applying the IUCN protected area management categories to marine protected areas. The benefits to people and coastal communities, and the degree of delivery of conservation outcomes generally increase with the level of protection and effective management, and by a commensurate reduction in the intensity of use and exploitation.

Marine Protected Areas within wider ocean governance, Kilde: guidelines to apply IUCN categories to MPAs

UNESCO Biosfærens tre graduerede zoner

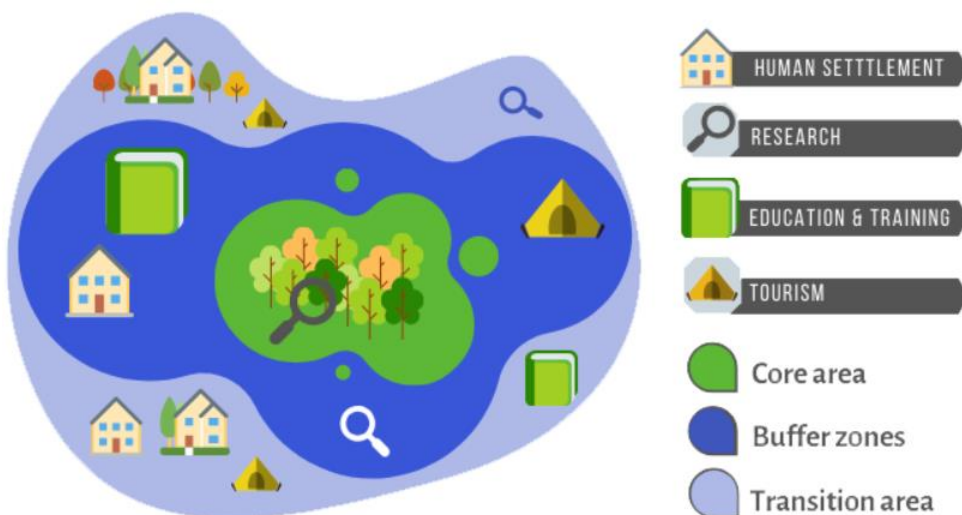
Globalt set er der pt. 686 UNESCO Biosfæreområder. Et Biosfære område skal godkendes af UNESCO's program "Man and the Biosphere". Biosfæreområdet er inddelt i tre graduerede naturbeskyttelseszoner, som for Møns vedkommende angives både at være baseret på dansk miljølovgivning og UNESCOs kategorier.

UNESCOs Biosfære kategorier er imidlertid ikke beskyttelseskategorier i sig selv som IUCNs, men mere et system til at planlægge for og sikre biodiversitet og sammenhæng mellem naturområder i et landskab med blandet arealanvendelse. Derfor kan Biosfæreområder være alt fra superpark til en papir park.

UNESCO Biosfæreområdets tre planlægningskategorier er:

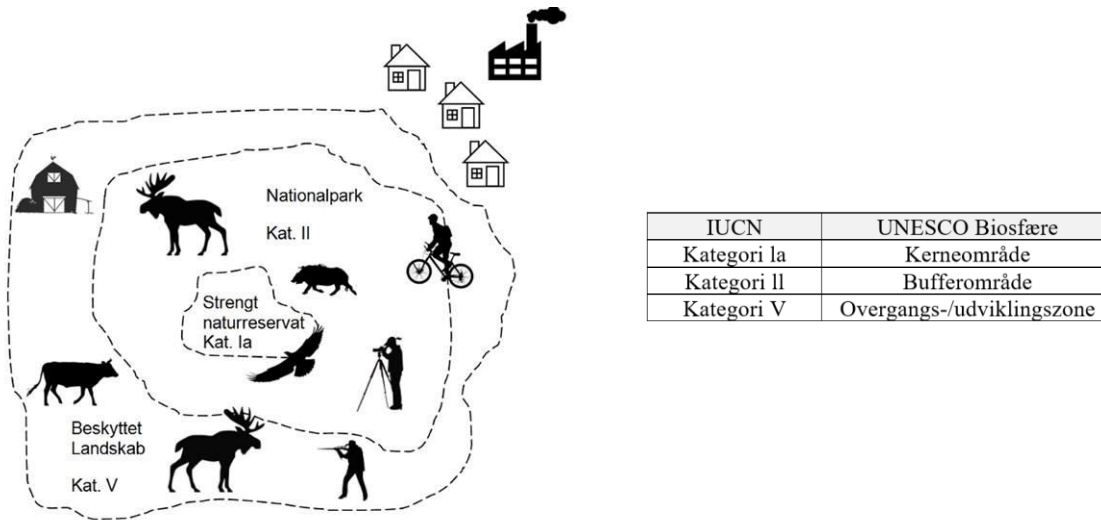
1. Kerneområde er stærkt naturbeskyttet område. UNESCOs definitionen er: *"kerneområder omfatter et strengt beskyttet økosystem, der bidrager til bevarelse af landskaber, økosystemer, arter og genetisk variation."*
2. Bufferzone er områder, der omgiver kerneområdet og hvor en vis naturvenlig aktivitet er tilladt, men uden ressourceudnyttelse. Aktiviteter skal være organiserede, så de ikke forhindrer men bidrager til bevaringsmålene. Bufferzoners beskyttelse er mindre omfattende end for kerneområder.
3. Overgangsområde/udviklingsområder er områder, hvor ressourceudnyttelse tilladt. Områderne omfatter, foruden natur, byer, landsbyer, veje også forskellige former for virksomheder og ressourceudnyttelse.

Principskitsen viser et Biosfære område på land, men zoneringsen kan tilpasses et marint område. Man kan også forestille sig flere kerneområder med omgivende buffer- og overgangszoner mellem de stærkt beskyttede kerneområder.

Skitse over de tre Biosfære beskyttelseszoner, kilde: Unesco.org

Skitsen herunder viser en omtrentlig sammenligning af tre af IUCN kategorier og UNESCO Biosfærens tre zoner. Skitsen er for landområder, men zoneringsprincipperne og kategorierne ka overføres til marine områder.

Sammenligning af tre IUCN kategorier og UNESCO Biosfære tre zoneriner, Tegning Kenneth Buk

IUCN .

<https://fm.dk/media/25335/aftale-om-finansloven-for-2022.pdf>

<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/1994-007-En.pdf>.

<https://www.iucn.org/theme/marine-and-polar/our-work/marine-protected-areas>

<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-019-2nd%20ed.-En.pdf>

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/verdens-skove-ryd-op-i-lovgivningen-om-beskyttet-natur?fbclid=IwAR1TUCfesiOwEgR3tes0PzpfixwK2bPr2Am1dM5aSdb8ZdAYAdq8fjnZiFk>

UNESCO Biosfære

<https://www.unesco.dk/videnskab/unesco-biosfaereomraade>

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373378>

<https://www.vordingborg.dk/biosf%C3%A6re/mon-biosfaere/projektområdet/>

<https://en.unesco.org/biosphere/about>

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373378>